

Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla

Starttirahajärjestelmän
vaikuttavuus ja toimivuus

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Työ ja yrittäjyys
36/2012

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

STENHOLM PEKKA – AALTONEN SATU

Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla

Starttirahajärjestelmän vaikuttavuus
ja toimivuus

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Työ ja yrittäjyys

36/2012

Tekijät Författare Authors	Julkaisuaika Publiceringstid Date Lokakuu 2012		
Stenholm Pekka, Aaltonen Satu TSE Entre Turun yliopiston kauppakorkeakoulu	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment		
Julkaisun nimi Titel Title Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla – Starttirahajärjestelmän vaikuttavuus ja toimivuus			
Tiivistelmä Referat Abstract Tässä tutkimuksessa arvioitiin starttirahajärjestelmän vaikutusta uusien yritysten perustamiseen ja eloonjäämiseen. Starttirahaa saaneiden henkilöiden näkemyksiä kerättiin internetissä toteutetuilla kyselyillä, joista ensimmäinen suuntautui vuosina 2005–2010 myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille (3 380 vastausta). Toinen kysely suunnattiin vuosina 2006–2007 starttirahan arviointitutkimuksiin osallistuneille myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille (247 vastausta). Lisäksi tutkimusaineistona käytettiin työ- ja elinkeinotoimistoissa tukipäätösten valmistelijoille ja hyväksyjille, Finnvera Oyj:n edustajille sekä TE-hallinnon ulkopuolisille asiantuntijoille (esimerkiksi seudulliset yrityspalvelut) (209 vastausta) suunnattua kyselyä. Tulokset osoittavat, että starttirahan koetaan nopeuttaneen yrittäjäksi ryhtymistä. Vastaaajista runsas puolet kokee starttirahan olleen myös tarpeellinen heidän toimeentulonsa turvaamiseksi. Rahamääräisenä tukena starttiraha koetaan suhteellisen pieneksi. Starttirahalla koetaan kuitenkin olevan taloudellista tukea laajempi henkinen merkitys saajalleen. Lisäksi starttirahalla on myönteinen vaikutus starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämiseen. Tutkimuksesta ilmenee, että neljanteen toimintavuoteen asti starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämisasteet ovat yhtä korkeat tai hieman korkeammat kuin Suomessa on yleensä. Selvityksen perusteella starttirahajärjestelmää voidaan pitää toimivana tuki-instrumenttina. Myös starttirahajärjestelmän kokonaisuudessaan saamat arviot ovat sekä tukea saaneiden että starttiraha-asiantuntijoiden suunnalta pääosin hyvin positiivisia. Hakeminen koetaan helpoksi ja tietoa sekä neuvontaa on saatavilla riittävästi. Toisaalta starttirahaa saaneista lähes puolet kritisoi starttirahan jatkohakemukseen liittyvää väliarviointia liian aikaiseen vaiheeseen sijoittuvaksi ja liian yleisluontoiseksi. Selvityksen tulokset tukevat starttirahan säilyttämistä yrittäjäksi ryhtyvälle henkilölle suunnattuna tukena, sen sijaan, että se muutettaisiin yritystueksi, kuten jotkut asiantuntijoista ehdottivat. Kysymys siitä, tulisiko tuen olla enemmän toimeentulotuki vai kannustin yrityksen perustamiseen, jakoi mielipiteitä. Starttirahan muuttuminen enemmän yrittäjyyskannustimeksi kyseenalaistaisi toimeentulotarpeen arvioinnin mielekkyyden. Raportissa ehdotetaan, että starttirahan myöntämiseen liittyvät tarveharkintaa koskevat ehdot otettaisiin kriittisen tarkastelun alle. Työ- ja elinkeinoministeriön yhdyshenkilö: Työllisyys- ja yrittäjyysosasto/Natalia Härkin, puh. 029 504 9016			
Asiasanat Nyckelord Key words Starttiraha, yrityksen perustaminen, yrittäjäksi ryhtyminen, yrittäjyys, elinkeinopolitiikka			
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-687-2		
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 63	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish	Hinta Pris Price 18 €	
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd		

Esipuhe

Uuden yritystoiminnan syntymistä on edistetty starttirahajärjestelmällä vuodesta 1984 alkaen. Järjestelmä otettiin käyttöön kokeiluna ja vakinaistettiin vuonna 1988. Vuodesta 2005 alkaen starttirahaa on myönnetty työttömien työnhakijoiden lisäksi myös palkkatyöstä, opiskelusta tai työvoiman ulkopuolelta yrittäjäksi ryhtyville. Kesäkuuhun 2012 mennessä starttirahalla on aloittanut yritystoiminnan noin 157 400 henkilöä. Viime vuosina starttirahalla on aloittanut yritystoiminnan keskimäärin 8 000 henkilöä vuosittain ja määrärahaa on käytetty keskimäärin noin 37 miljoonaa euroa vuosittain. Yleisimmin starttirahayrittäjät toimivat kaupallisella, teollisella ja palvelun toimialalla. Starttirahapäätökset tehdään työ- ja elinkeinotoimistoissa, jotka voivat hankkia TE-hallinnon ulkopuolista asiantuntijapalvelua, esimerkiksi ohjaukseen, neuvontaan ja starttirahalausuntoon liittyen.

Käsillä olevan tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ministeriölle tietoa starttirahajärjestelmän toimivuudesta ja vaikuttavuudesta osana aloittavan yrittäjyyden edistämistä. Kokonaisvaltaisen tuloksen saamiseksi näkemyksiä kerättiin starttirahan saajilta sekä starttirahajärjestelmän asiantuntijoilta TE-toimistoista, ELY-keskuksista, Finnvera Oyj:stä ja TE-hallinnon ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää Turun Kauppakorkeakoulu TSE Entreä tutkimuksen ansiokkaasta toteuttamisesta. Tutkimuksen erottaa aiemmista starttirahajärjestelmän tutkimuksista se, että tutkimus on ensimmäinen pitkittäistutkimus. Osa kyselyyn osallistuneista on osallistunut myös vuosina 2006–2007 tehtyihin starttirahatutkimuksiin, joten tutkimukseen on saatu sisällytettyä myös pidemmän aikavälin seurantaa.

Helsingissä 3.10.2012

TUIJA OIVO

Ylijohtaja

Työllisyys- ja yrittäjyysosasto

Työ- ja elinkeinoministeriö

Sisältö

Esipuhe.....	5
1 Johdanto.....	11
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	11
1.2 Tutkimuksen toteutus	12
1.2.1 Tutkimusprosessi.....	12
1.2.2 Tutkimusaineistot.....	13
1.3 Raportin rakenne.....	15
2 Starttirahayrittäjien ja yritysten taustatiedot.....	16
2.1 Starttirahayrittäjien taustatiedot	16
2.2 Yrittäjäksi ryhtymisen taustoja	18
2.3 Perustettujen yritysten määrä, sijainti ja toimiala.....	20
3 Starttirahan merkitys yritystoiminnan aloittamisessa ja menestyksessä.....	22
3.1 Starttirahan merkitys yritystoiminnan aloittamisessa	22
3.2 Starttirahalla aloitetun yritystoiminnan rahoitus.....	25
4 Yritysten menestyminen ja kehitys	29
4.1 Vuosina 2005–2010 aloitetun yritystoiminnan eloonjääminen ...	29
4.2 Starttirahalla perustettujen yritysten työllistämismätkä.....	32
5 Starttirahajärjestelmän toimivuus ja muutostarpeet	35
5.1 Starttirahan hakeminen ja neuvonta	35
5.2 Starttirahajärjestelmän monivaiheisuus ja väliarvioinnit.....	45
5.3 Starttirahajärjestelmän muutostarpeet.....	47
6 Kokonaisarvio ja toimenpidesuositukset.....	51
6.1 Starttirahan merkitys yrittäjäksi ryhtymisen ja yritystoiminnan jatkuvuuden suhteen.....	51
6.2 Starttirahajärjestelmän toimivuus.....	52
6.3 Toimenpidesuositukset	54
Lähdeluettelo	57
Liite	59

Taulukkoluetelo

Taulukko 1.	Tutkimuksen kyselyihin vastanneet henkilöt aineistoittain.....	15
Taulukko 2.	Vastanneet starttirahayrittäjät ikäryhmittäin.....	16
Taulukko 3.	Vastanneiden starttirahayrittäjien koulutustausta	16
Taulukko 4.	Vastanneiden starttirahayrittäjien yrittäjyyttä tukeva henkinen pääoma starttirahaa haettaessa (% , n=3 380).....	17
Taulukko 5.	Vastanneiden starttirahayrittäjien motivaatio ryhtyä yrittäjäksi	18
Taulukko 6.	Eri tekijöiden vaikutus vastanneiden starttirahayrittäjien yrittäjäksi ryhtymiseen.....	19
Taulukko 7.	Starttirahayrittäjien yritystoiminnan käynnistäminen ...	20
Taulukko 8.	Vastaajien yritysten maantieteellinen sijoittuminen.....	21
Taulukko 9.	Vastaajien yritykset toimialoittain	21
Taulukko 10.	Olisiko perustanut yrityksen ilman starttirahaa, starttirahaa saaneet vastaajat.....	22
Taulukko 11.	Starttirahan koettu vaikutus yrityksen perustamisessa (1=täysin eri mieltä... 5=täysin samaa mieltä)	25
Taulukko 12.	Starttirahayrittäjien yritysrahoituksen hakeminen ja saaminen yrittäjäksi ryhdyttäessä.....	25
Taulukko 13.	Kuinka paljon starttirahayrittäjät käyttivät rahaa (pl. starttiraha) yritystoiminnan käynnistämiseen.....	26
Taulukko 14.	2005–2010 aineiston vastaajien ja seuranta-aineiston vastaajien yritysten tilanne vastaushetkellä.....	29
Taulukko 15.	Vastaajien yritysten tilanne vastaushetkellä perustamisvuoden mukaan.....	32
Taulukko 16.	Yritysten työllistämistilanne vastaushetkellä ja arvioitu työllistämistilanne kolmen vuoden kuluttua	33
Taulukko 17.	Kyselyyn vastanneiden starttiraha-asiantuntijoiden rooli starttirahan myöntöprosessissa.....	35
Taulukko 18.	Tuen saajien ja asiantuntijoiden näkemykset starttirahajärjestelmän tiedotuksesta ja toimivuudesta (1=täysin eri mieltä... 5=täysin samaa mieltä)	37
Taulukko 19.	TE-toimistojen ulkopuolisen asiantuntijapalvelun hyödyntäminen yrityksen perustamisen yhteydessä.....	39
Taulukko 20.	TE-toimistojen ulkopuolisen asiantuntijapalvelun hyödyntämisen syy	41

Taulukko 21.	Starttiraha-asiantuntijoiden käsitykset hakijoiden toimeentulon tarpeen arvioimisen mahdollisuuksista/osaamisesta sekä arviontimenetelmien riittävydestä..	43
Taulukko 22.	Starttirahan jatkokauden hakeminen, saaminen ja jaksottaisuuden sekä väliarviointien hyödyllisyys starttirahaa saaneiden keskuudessa.....	45
Taulukko 23.	Starttirahan jaksottaisuuden sekä väliarviointien hyödyllisyys starttiraha-asiantuntijoiden keskuudessa (1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä)	47
Taulukko 24.	Tuen saajien ja asiantuntijoiden näkemykset starttirahajärjestelmän tiedotuksesta ja toimivuudesta ja kehittämisehdotuksista (1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä)	48
Taulukko 25.	Asiantuntijoiden mielipiteet starttirahan roolista ja laajentamisesta osa-aikaisen yrittäjyyden tueksi.....	49

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Tutkimusprosessi	13
Kuvio 2.	Starttirahayrittäjien saama yritysrahoitus.....	26
Kuvio 3.	Mistä on ollut eniten taloudellista apua yritystoiminnan alkuvaiheen vakiinnuttamisessa? (n=1 793).....	27
Kuvio 4.	Vastaajien oma työllistyminen yrityksessään vastaushetkellä.....	33
Kuvio 5.	TE-toimistojen starttirahapäätösten tekijöiden ja valmistelijoiden näkemykset starttirahahakemuksia koskevista asiantuntijalausunnoista (n=108–113).....	38
Kuvio 6.	Mitä muita asiantuntijatahoja starttirahayrittäjät olivat hyödyntäneet TE-toimiston lisäksi ("kyllä" vastanneiden osuus kaikista, n=3 380)	40
Kuvio 7.	Mihin tarkoitukseen muita asiantuntijapalveluja on hyödynnetty ("kyllä" vastanneiden osuus kaikista, n=3 380)	41
Kuvio 8.	Asetuksen (1346/2002) mukaan yhtenä starttirahan myöntämisen edellytyksenä on, ettei yritystoiminta ilmeisesti käynnistyisi ilman hakijalle myönnettävää tukea. Asiantuntijoiden arviot ehdon tarkoituksenmukaisuudesta..	44

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Starttirahan tarkoituksena on edistää uuden yritystoiminnan syntymistä ja henkilön työllistymistä. Starttirahalla turvataan yrittäjän toimeentulo sinä aikana, jonka yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen arvioidaan kestävän, kuitenkin enintään 18 kuukauden ajan. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2012a.)

Starttirahajärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1984 kokeiluluontoisena ja se vakinaistettiin vuonna 1988. Seuraava muutos starttirahajärjestelmässä tapahtui kolmen vuoden kokeilujakson (kohderyhmän laajennus ei-työttömiin) jälkeen vuonna 2008. Siitä alkaen starttirahaa on voitu myöntää vakinaisesti työttömien työnhakijoiden lisäksi ei-työttömille, kuten palkkatyöstä, opiskelusta tai kotityöstä kokoaikaisiksi yrittäjiksi ryhtyville. Vuoden 2008 alusta alkaen myös starttirahan tukiaika pidennettiin 18 kuukaudeksi, aiemman 10 kuukauden sijaan.

Starttirahaa haetaan työ- ja elinkeinotoimistolta työ- ja elinkeinoministeriön lomakkeella, jossa selvitetään muun muassa yrityksen toiminta- ja rahoitussuunnitelma. Ennen starttirahan myöntämistä työ- ja elinkeinotoimisto (jäljempänä TE-toimisto) selvittää, että yrittäjyys on starttirahan hakijalle sopiva vaihtoehto. Kaikille hakijoille tuen saamisen edellytyksiä ovat muun muassa, että

- hakijalla arvioidaan olevan riittävät valmiudet aiottuun yritystoimintaan,
- perustettavalla yrityksellä on edellytykset kannattavaan toimintaan,
- yritystoimintaa ei ole aloitettu ennen kuin tuen myöntämisestä on päätetty,
- starttirahan saaja ei saa samaan aikaan muuta valtionapua omiin palkkakustannuksiinsa eikä työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea,
- yritystoiminta ei käynnistyisi ilman myönnettävää starttirahaa,
- starttiraha ei vääristä alan kilpailutilannetta, ja että
- hakijalla on yrittäjäkokemusta tai yrittäjätoiminnassa tarvittavaa koulutusta. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2012a.)

Starttirahaa myönnetään yleensä kahdessa jaksossa. Jakson pituus voi olla enintään 6 kuukautta. Jos kahden jakson jälkeen arvioidaan olevan edelleen tarvetta toimeentulon turvaamiseen, voidaan starttirahaa myöntää kolmannelle jaksolle, kuitenkin enintään 6 kuukauden ajaksi. Starttirahaa voidaan maksaa näin ollen enintään 18 kuukautta. Vuonna 2012 perustuen suuruus on 31,36 euroa/päivä, ja perustuen lisäksi myönnettävän lisäosan suuruus vaihtelee tapauksittain työ- ja elinkeinotoimiston harkinnan mukaan. Lisäosan suuruus on säädösten mukaan enintään 60 % perustuen määrästä, jolloin starttirahaa voi saada vuonna 2012 enintään 50,18 euroa/päivä. Vuonna 2012 starttirahaa voi saada kuukaudessa noin 674-1 079 euroa. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2012b.)

Starttirahajärjestelmän kohderyhmän laajentamisen kokeiluvaiheen tuloksia arvioitiin vuosina 2006 ja 2007. Tutkimuksissa havaittiin eroja starttirahan merkitsevyydessä työttömänä ja ei-työttömänä starttirahayrittäjäksi ryhtyneiden välillä. Starttirahan koettiin usein nopeuttaneen tai jopa mahdollistaneen yrityksen perustamisen, ja tulokset antoivat olettaa, että starttirahan saamisella oli myös taloudellista tukea laajempi merkitys yrittäjäksi ryhtyville henkilöille. (Stenholm, 2007.)

Käsillä olevan tutkimuksen tavoitteena on analysoida, mikä on starttirahajärjestelmän vaikutus uusien yritysten perustamiseen ja eloonjäämiseen sekä miten toimiva nykyinen starttirahajärjestelmä on uusien yritysten perustamisen kannalta. Tutkimusongelma jakautuu kahteen pääkohtaan, jotka jakautuvat seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Starttirahajärjestelmän vaikutus uusien yritysten perustamiseen

- Mikä on starttirahan ja muiden keskeisten tekijöiden yhteys yritysten perustamiseen ja minkälainen on starttirahan koettu merkitys tässä?
- Mikä on starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämisaste?
- Miten starttirahajärjestelmä kokonaisuudessaan tukee yrittäjäksi ryhtymistä, yritysten perustamista ja eloonjäämistä?
- Mikä on starttirahalla aloitettujen yritysten työllistävä vaikutus?

Starttirahajärjestelmän toimivuus

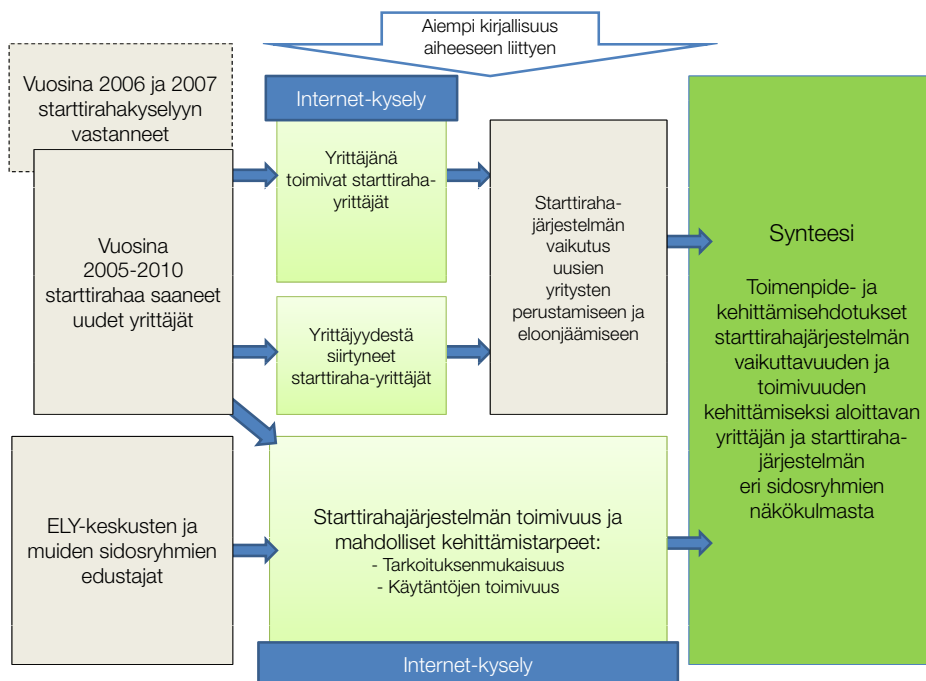
- Onko starttirahajärjestelmä tarkoituksenmukainen ja toimiva kannustin uusien yritysten perustamiseen?
- Tuleeko starttirahan maksatusjaksoja muuttaa nykyisestä?
- Mitkä ovat starttirahan mahdolliset kilpailua vääristävät vaikutukset?
- Mitkä ovat starttirahaa saaneiden ja muiden sidosryhmien näkemykset tukijärjestelmän toimivuudesta?

1.2 Tutkimuksen toteutus

1.2.1 Tutkimusprosessi

Tutkimuksen kulku voidaan jakaa osiin, jotka on kuvattu seuraavassa kuviossa.

Kuvio 1. Tutkimusprosessi

Varsinaista empiiristä tutkimusprosessia edelsi kirjoituspöytätyö, jossa käytiin läpi muun muassa yritysten eloonjäämiseen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin liittyviä tutkimuksia. Tämän vaiheen tuloksia hyödynnettiin kyselytutkimuksen lomakkeiden suunnittelussa.

Tutkimuksessa toteutettiin Internet-pohjaiset kyselyt tutkimuksen eri kohderyhmille; starttirahaa vuosina 2005–2010 saaneille yrittäjille, vuosina 2006 ja 2007 starttirahatutkimuksiin vastanneille, tukipäätösten hyväksyjille ja valmistelijoille, Finnvera Oyj:n edustajille sekä TE-hallinnon ulkopuolisille asiantuntijoille. Internet-kyselyiden osallistumispyyntö lähetettiin kaikille niille, joilla on olemassa sähköpostiosoite. Starttirahaa saaneiden henkilöiden osalta oletuksena oli, että heidän sähköpostiosoitteidensa olemassaolo tai puuttuminen perustuu satunnaisuuteen.

1.2.2 Tutkimusaineistot

Tutkimusaineistot koostuivat kirjallisesta materiaalista, aikaisemmista aihetta käsittelevistä tutkimuksista ja raporteista sekä toteutetuista kyselyistä, joita olivat:

- Internet-kyselytutkimus vuosina 2005–2010 myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille,

- Internet-kyselytutkimus vuosina 2006–2007 starttirahan arviointitutkimukseen osallistuneille myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille (jatkossa seuranta-aineisto),
 - Kyseiset henkilöt eivät sisältyneet vuosien 2005–2010 otokseen
- Internet-kysely tukipäätösten tekijöille ja valmistelijoille, Finnvera Oyj:n edustajille sekä TE-hallinnon ulkopuolisille asiantuntijoille (esim. seudulliset yrityspalvelut).

Starttirahaa saaneet henkilöt, joilla ei ollut käytössään sähköpostiosoitetta, rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Kaikki kyselyt toteutettiin vuoden 2011 marraskuun ja vuoden 2012 helmikuun välisenä aikana.

Tutkimusraportissa tarkastellaan starttirahaa saaneiden henkilöiden nykytilannetta ja mielipiteitä starttirahasta. Raportissa starttirahayrittäjillä tarkoitetaan yrityksensä perustaneita henkilöitä, jotka ovat saaneet starttirahaa. Kyselyjen tuloksia analysoitiin ristiintaulukoimalla tarkasteltavat muuttujat taustamuuttujien¹ kanssa, keskiarvotestien sekä monimuuttujamallinnoksien. Tekstissä esitetään vain tilastollisesti merkitseviä eroja (merkitsevyyskriteeri 0.05), jollei muuta mainita.

Tutkimusaineistot vastausprosentteineen kuvataan tarkemmin seuraavassa taulukossa (Taulukko 1). Starttirahayrittäjien yhteystiedot käsiteltiin tutkimuksen alussa niin, että kukin listattu henkilö esiintyi yhteystietolistassa vain kerran, sillä yhteystietolistoihin oli merkitty myös mahdolliset jatkohakemusten päätökset. Tutkimuksessa oli käytettävissä 17 885 starttirahaa saaneen henkilön tiedot. Näistä 4 093:n ilmoittama sähköpostiosoite ei toiminut aineistonkeruun ajankohdaksi, ja nämä henkilöt rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Näillä perustein tutkimuksen kohdejoukko oli 13 792 starttirahayrittäjää, joista 3 383 vastasi tutkimukseen. Näistä hyväksyttiin 3 380 vastausta. Tässä aineistossa vastausprosentti oli 25 %, joka on suhteellisen hyvä.

Seuranta-aineistoon saatiin 247 starttirahayrittäjän vastaukset, mikä tarkoittaa 34 % vastausprosenttia (n=1 079). Vaikka aineistossa eloonjäämisaste on sama kuin isommassa, vuosina 2005–2010 starttirahalla aloittaneiden yrittäjien aineistossa, voidaan kuitenkin olettaa, että seuranta-aineistossa on suhteessa enemmän menestyneitä starttirahayrittäjiä, mikä voi hieman vinouttaa aineistoa.

Asiantuntijakyselyssä kohdejoukko koostui yhteensä 395 asiantuntijasta, joista 210 vastasi kyselyyn, mutta yksi hylättiin, koska hän ei ollut vastannut kuin yhteen kysymykseen. Tässä aineistossa vastausprosentti on 54, mitä voidaan myös pitää erinomaisena.

¹ Käytettäviä taustamuuttujia ovat muun muassa vastaajan työmarkkinatilanne starttirahaa haettaessa, aikaisempi yrittäjä-, johtamis- tai toimialakokemus, sukupuoli, ikä ja koulutustausta sekä perustetun yrityksen toimiala ja sijainti.

Taulukko 1. Tutkimuksen kyselyihin vastanneet henkilöt aineistoittain

Starttirahaa saaneet, joilla sähköpostiosoite	17 885
sähköpostiongelma (ei toiminnassa, vanhentunut)	4 093
sähköpostitse tavoitettavissa	13 792
sähköpostilla (Internetissä) vastanneet yhteensä	3 383
vastausprosentti	25
hylätyt vastaukset	3
Hyväksyttyjä vastauksia	3 380
Kokonaisvastausprosentti	25
Seuranta-aineisto, osallistuneet vuonna 2007	1 079
sähköpostiongelma (ei toiminnassa, vanhentunut)	347
sähköpostitse tavoitettavissa pitkittäistutkimus	732
sähköpostilla (Internetissä) vastanneet yhteensä	247
Hyväksyttyjä vastauksia	247
Kokonaisvastausprosentti	34
Asiantuntijat	395
sähköpostiongelma (ei toiminnassa, vanhentunut)	9
sähköpostitse tavoitettavissa	386
sähköpostilla (Internetissä) vastanneet	210
vastausprosentti	54
hylätyt vastaukset	1
Hyväksyttyjä vastauksia	209
Kokonaisvastausprosentti	54

1.3 Raportin rakenne

Tutkimusraportin toisessa luvussa kuvataan kyselyyn vastanneiden starttirahayrittäjien sekä heidän yritystensä taustatietoja. Luvussa kolme tarkastellaan yritystoiminnan aloittamiseen liittyviä asioita ja starttirahan roolia niissä. Neljännessä luvussa kuvataan starttirahayrittäjien yritystoiminnan menestymistä ja kehittymistä sekä starttirahalla aloitettujen yritysten eloonjäämiseen liittyviä tekijöitä. Viidennessä luvussa käydään läpi starttirahajärjestelmän toteutusta ja kokemuksia starttirahajärjestelmään liittyvistä palveluista. Viimeisessä eli kuudennessa luvussa keskustellaan tuloksista ja arvoidaan starttirahajärjestelmän vaikuttavuutta ja toimivuutta sekä annetaan toimenpidesuosituksia starttirahajärjestelmän kehittämiseksi.

2 Starttirahayrittäjien ja yritysten taustatiedot

2.1 Starttirahayrittäjien taustatiedot

Vastanneista starttirahayrittäjistä runsas 40 % oli 25–39-vuotiaita (Taulukko 2). Lisäksi vastanneista joka kymmenes oli yli 55-vuotias. Yli 55-vuotiaiden yrittäjien osuus on korkeampi kuin esimerkiksi kansainvälisessä Global Entrepreneurship Monitor (GEM) -tutkimuksessa on havaittu. Suomalaisten alle 3 vuotta yrittäjänä toimineiden henkilöiden keskuudessa noin 2 % on yli 55-vuotiaita (Stenholm ym., 2011). Iäkkäämpien suhteellisen korkea osuus voi liittyä laajempaan muutokseen, jossa yrittäjäksi ryhtyminen mielletään myönteiseksi juuri eläkeiän lähestyessä (Kautonen ym., 2011).

Taulukko 2. Vastanneet starttirahayrittäjät ikäryhmittäin

	Starttirahayrittäjät ikäryhmittäin (% , n=3 376)
Alle 25 vuotta	2
25–39 vuotta	42
40–49 vuotta	31
50–54 vuotta	13
Yli 55 vuotta	12
Yhteensä	100

Tutkimukseen osallistuneista starttirahaa saaneista yrittäjistä runsas puolet oli naisia. Aiemmissa starttirahaa käsittelevissä selvityksissä naisten osuus on ollut pienempi (Sääski, 1994; Kauppinen, 1996; Lehto & Stenholm, 2001; Stenholm, 2007).

Starttirahayrittäjistä suurin osa oli suorittanut opistotason tai ammattikorkeakoulututkinnon (Taulukko 3). Vastaajista lähes joka neljännellä oli akateeminen koulutus, mikä on suhteellisen korkea osuus verrattuna esimerkiksi GEM-tutkimuksen tuloksiin. GEM:n mukaan maamme yrittäjistä runsaalla 16 prosentilla on akateeminen koulutus (Stenholm ym., 2011).

Taulukko 3. Vastanneiden starttirahayrittäjien koulutustausta

	Starttirahayrittäjät koulutuksen mukaan (% , n=3 363)
Kansa-/peruskoulu	7
Ammattikoulu/lukio	27
Opisto-/ ammattikorkeakoulu	42
Korkeakoulu/yliopisto	24
Yhteensä	100

Tutkimukseen osallistuneista starttirahayrittäjistä 58 prosenttia oli ollut työn starttirahaa hakiessaan. Työttömänä starttirahalla yrittäjäksi ryhtyneet olivat muita useammin yli 50-vuotiaita. Yli 55-vuotiaiden keskuudessa lähes 72 prosenttia vastaajista oli ollut työn starttirahaa hakiessaan.

Vastanneista starttirahayrittäjistä suurin osa oli yrittäjinä ensikertalaisia (Taulukko 4). Vastaajista 87 prosentilla ei ollut aikaisempaa yrittäjäkokemusta. Tulos on linjassa aiemmissa tutkimuksissa raportoitujen yrittäjyyskokemusta omaavien starttirahayrittäjien osuuksien kanssa (Kauppinen, 1996; Stenholm, 2006). Jos vastaajalla oli yrittäjäkokemusta, sitä oli kertynyt keskimäärin 6,5 vuotta. Aiempaa yrittäjäkokemusta oli muita enemmän miehillä, yli 50-vuotiailla, kansa- / peruskoulutustaistaisilla, työttömänä sekä pakosta² yrittäjäksi ryhtyneillä vastaajilla.

Valtaosalla vastaajista ei ollut aiempaa johtamiskokemusta (92 %) ennen starttirahalla yrittäjäksi ryhtymistä. Ne, jotka olivat aiemmin toimineet johtotehtävissä, olivat olleet johtajina keskimäärin 7,6 vuotta. Vastaajista johtamiskokemusta oli useammin miehillä, yli 55-vuotiailla sekä korkeasti koulutetuilla.

Yli puolet vastaajista perusti yrityksen toimialalle, jolla oli jo aiemmin toiminut, mikä osaltaan kompensoi aikaisemman yrittäjä- tai johtamiskokemuksen puutetta. Vastaajilla oli keskimäärin kymmenen vuoden toimialakokemus. Ilman aikaisempaa toimialakokemusta yrittäjäksi ryhtyneiden vastaajien osuus oli suurempi naisten keskuudessa ja samoin yli 55-vuotiaat vastaajat olivat vaihtaneet toimialaa muita useammin. Tämä ilmeni myös alle 25-vuotiaiden keskuudessa, mutta tuolloin kyse on pitkälti lyhyestä tai olemattomasta toimialakokemuksesta miltään toimialalta. Myös ei-työttömänä starttirahayrittäjäksi ryhtyneet vastaajat olivat perustaneet yrityksen tutulle toimialalle muita useammin. Lisäksi muusta syystä kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet olivat perustaneet yrityksen usein toimialalle, josta heillä oli jo kokemusta. Toimialakokemusta koskevat tulokset ovat olleet samansuuntaisia myös aikaisemmissa starttirahaa koskevissa tutkimuksissa (Kauppinen, 1996; Lehto & Stenholm, 2001; Stenholm, 2006).

Taulukko 4. Vastanneiden starttirahayrittäjien yrittäjyyttä tukeva henkinen pääoma starttirahaa haettaessa (% , n=3 380)

	Kyllä	Ei	Yhteensä
Aiempi yrittäjäkokemus	13	87	100
Aiempi johtamiskokemus	8	92	100
Aiempi työkokemus alalta, jolle perusti yrityksen	52	48	100
Opiskellut yritystoimintaa osana koulutusta	31	69	100
Osallistunut yrittäjyyskoulutukseen starttirahaprosessin yhteydessä	25	75	100
Henkinen pääoma (yrittäjä-, johtamis- ja toimialakokemus, ainakin vähintään yksi näistä)	62	38	100
Henkinen pääoma (yrittäjä-, johtamis- ja toimialakokemus, ainakin vähintään kaksi näistä)	9	91	100
Opiskellut yrittäjyyttä jossain vaiheessa	48	52	100

2 Tässä tutkimuksessa pakkoyrittäjyys määriteltiin tilanteeksi, jolloin vastaajan näkemys mukaan hänellä ei ollut yrittäjyyden ohella muita työllistymismahdollisuuksia.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös vastanneiden starttirahayrittäjien yrittäjyyskoulutustaustaa³. Vajaa puolet starttirahayrittäjistä oli osallistunut jonkinasteiseen yrittäjyyskoulutukseen. Osalta on voitu vaatia yrittäjyyskoulutukseen osallistumista starttirahaa haettaessa tai osana starttirahapäätöstä, sillä yrittäjäkokemus tai yrittäjyyttä tukeva koulutus ovat eräitä starttirahan myöntämisen edellytyksiä⁴ (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2012a).

2.2 Yrittäjäksi ryhtymisen taustoja

Valtaosa vastaajista oli perustanut yrityksenä vastatakseen havaittuun tai luotuun liiketoimintamahdollisuuteen (Taulukko 5). Pakosta yrittäjäksi ryhtyneitä henkilöitä, jolla ei ole ollut yrittäjyyden ohella muita työllistymismahdollisuuksia, oli vastaajista joka viides. Osuus on lähes sama kuin pakkoyrittäjyyden esiintyvyys (18 %) suomalaisten yritystoimintaa aloittavien yrittäjien keskuudessa (Stenholm ym., 2011). Jos vastaaja koki, että yrittäjäksi ryhtyminen on mahdollisuuden ja pakon yhdistelmä, tällöin on usein kyse yrittäjäksi ryhtymisestä omasta halusta, kokeilunhalusta tai halusta hallita omaa ajankäyttöään ja työtään.

Taulukko 5. Vastanneiden starttirahayrittäjien motivaatio ryhtyä yrittäjäksi

	%
Hyödyntääkseen liiketoimintamahdollisuutta	39
Ei ollut parempia mahdollisuuksia saada töitä	21
Edellisten yhdistelmä	37
Ei osaa sanoa	3
Yhteensä (n=3 351)	100

Suomen kaltaisessa kehittyneemmässä kansantaloudessa pakkoyrittäjyys ei ilmene samalla tavoin kuin kehittyvissä maissa, vaan siihen voi vaikuttaa esimerkiksi henkilön ammattikoulutus, ikä tai esimerkiksi työnantajan edellyttämä toimenkuvan muutos (Bosma ym., 2012). Kun pakkoyrittäjyyttä tarkastellaan lähemmin, havaitaan, että sen osuus kasvaa vastaajan iän myötä. Yli 55-vuotiaiden keskuudessa joka kolmas starttirahayrittäjä näyttää ryhtyneen yrittäjäksi, koska muita työllistymismahdollisuuksia ei ollut tarjolla. Samoin työttömänä starttirahaa hakeneista 26 prosenttia ryhtyi yrittäjäksi pakosta, kun vastaava osuus ei-työttömien keskuudessa oli 14 prosenttia. Yrityksen aloittamisvuoden suhteen tarkasteltuna ilmenee, että vuosina 2006, 2007 ja 2008 pakkoyrittäjyyttä on ilmennyt hieman useammin (~25 %) kuin muina aloitusvuosina.

3 Yrittäjyyskoulutusta, -kurssia tai -valmennusta ei määritelty tarkemmin. Tämän vuoksi luvut voivat sisältää myös muutaman päivän yrittäjyyteen tutustuttavia tilaisuuksia, joita ei aikaisemmissa starttirahatutkimuksissa ole luettu yrittäjyyskoulutukseksi (vrt. esim. Lehto & Stenholm, 2001).

4 Yrittäjäkoulutus voidaan järjestää myös starttirahan maksamisen aikana.

Yksittäisistä motivaatiotekijöistä halulla luoda itselleen työpaikka tai tehdä työtä, jota haluaa tehdä, oli selvästi useimmin vaikutusta yrittäjäksi ryhtymiseen vastanneiden keskuudessa (Taulukko 6). Samoin yrittäjyyteen liitettävällä itsenäisyydellä ja silkalla yrittämisen halulla oli usein suuri vaikutus yrittäjäksi ryhtymiseen. Kun vastaajat listasivat tekijät tärkeysjärjestykseen, ilmeni, että halu luoda työpaikka itselle on ollut lähes joka kolmannelle starttirahayrittäjälle tärkein syy ryhtyä yrittäjäksi.

Taulukko 6. Eri tekijöiden vaikutus vastanneiden starttirahayrittäjien yrittäjäksi ryhtymiseen

	Tekijällä hyvin suuri vaikutus yrittäjäksi ryhtymiseen (%, n=3 380)	Tärkein syy? (%, n=2 415)
Halu luoda työpaikka itselle	78	29
Suurempi vapaus ja itsenäisyys työelämässä	69	19
Yrittämisen ja itsensä toteuttamisen halu	67	15
Halu tehdä työtä, jota haluaa tehdä	73	16
Henkilökohtaisten tulojen kasvattaminen	25	2
Nykyisen tulostason ylläpitäminen	18	1
Halu luoda menestyvä yritys	45	3
Työsuhteeni oli päättymässä	15	2
Mahdollisuus jatkaa toiminnassa olevaa yritystä	6	1
Minulla ei ollut muita varteenotettavia keinoja työllistyä	22	5
Työnantajani halusi, että työsuhde lopetetaan ja jatkan työskentelyä heille itsenäisenä yrittäjänä	2	1
Olin tyytymätön työhöni	18	2
Se oli luonteva askel urakehitykselleni	32	2
Starttirahan saaminen	18	1
Muu tekijä	4	2

Halu luoda itselle työpaikka korostui aiemmin yrittäjänä toimineiden, yli 50-vuotiaiden ja kansa-/peruskoulutaustaisten vastaajien keskuudessa. Näistä kaksi jälkimmäistä tekijää ovat osittain yhteydessä toisiinsa eli vähemmän kouluttautuneiden osuus on hieman korkeampi vanhempien vastaajien keskuudessa. Kokonaisuudessaan ilmenneet erot vahvistavat mahdollisuus-/pakkoyrittäjyyden suhteen havaittuja tuloksia, jolloin lähempänä eläkeikää työmarkkinat ovat kaventuneet siinä määrin, että yrittäjyys tarjoaa mahdollisuuden työllistyä.

Muista tekijöistä erityisesti halu tehdä työtä, jota haluaa tehdä, korostui naisten ja muusta syystä kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneiden keskuudessa. Samoin yrittäjyyden koettua vapautta ja itsenäisyyttä korostivat naiset, alle 40-vuotiaat ja muusta syystä kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet vastaajat. Naisten osuuden korostuminen liittyy osaksi perhetekijöihin, jolloin yrittäjyys ja sen mukanaan tuoma vapaus voivat mahdollistaa työn ja perheen vaatimusten yhdistämisen palkkatyötä helpommin. Aiempaa johtamiskokemusta omaavat vastaajat puolestaan kokivat

vapaudella ja itsenäisyydellä olevan keskimääräistä pienempi vaikutus heidän yrittäjäksi ryhtymiseensä.

Yrittämisen ja itsensä toteuttamisen halu korostui naisten keskuudessa. Samoin muusta kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet, nuoret ja ammatti- tai ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen hankkineet vastaajat korostivat yrittämisen halun merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä. Koulutuksen suhteen tulosta selittää osaksi se, että ammattikoulutuksella on voitu hankkia ammatti, jota toteutetaan yrittäjänä, kuten hieroja tai fysioterapeutti.

Lähes ¼ vastaajista oli ryhtynyt yrittäjäksi yksin ja kokonaan uudella yritysideoalla (Taulukko 7). Osassa tapauksia kyse oli ollut tiimiyrityksestä, jolloin vastaaja oli perustanut uuden yrityksen yhdessä toisten omistajien kanssa.

Taulukko 7. Starttirahayrittäjien yritystoiminnan käynnistäminen

	%
Perustin kokonaan uuden yrityksen yksin	73
Perustin kokonaan uuden yrityksen yhdessä yhtiökumppanien kanssa	15
Jatkoin perheyrittäystä (sukupolvenvaihdos)	1
Ostin jo toiminnassa olevan yrityksen	6
Tulin osakkaaksi/yhtiökumppaniksi jo toiminnassa olleeseen yritykseen	1
Perustin franchising- tai ketjuyrityksen	3
Muu tekijä	1
Yhteensä (n=3 372)	100

Kun yritystoiminnan käynnistymistä tarkastellaan lähemmin, havaitaan, että tiiminä yrityksen perustaminen oli hieman yleisempää miesten keskuudessa. Samoin tiimiyrittäjäyys oli suositumpaa 25–39-vuotiaiden keskuudessa kuin esimerkiksi nuorten (alle 25-vuotiaat) tai yli 50-vuotiaiden joukossa. Yksin yrittäjäksi ryhtyminen puolestaan korostui akateemisten vastaajien ryhmässä. Yrityksen toimialan suhteen ilmenee, että kaupan alalla yrittäjäksi on ryhdytty muita useammin perustamalla kokonaan uusi yritys. Toisaalta rakentamisen aloilla tiimiyrittäjäyys on ollut selvästi suositumpaa kuin muilla toimialoilla.

Pakosta yrittäjäksi ryhtyneet vastaajat ovat perustaneet yrityksen muita useammin yksin, mikä on loogista. Sama ilmiö näkyy työttömänä starttirahayrittäjäksi ryhtyneiden keskuudessa.

2.3 Perustettujen yritysten määrä, sijainti ja toimiala

Vuosina 2005–2010 starttirahalla aloittaneita yrittäjiä on ollut keskimäärin 8 000 vuosittain. Tutkimukseen vastanneista yrittäjistä vajaa kolmannes on perustanut yrityksensä Uudellamaalla (Taulukko 8). Kaksi kolmesta vastanneesta starttirahayrittäjästä on perustanut yrityksen kaupungissa.

Taulukko 8. Vastaajien yritysten maantieteellinen sijoittuminen

ELY-keskuksittain			Aluetyypeittäin		
	n	%		n	%
Uusimaa	984	29	Kaupunki	2 215	66
Varsinais-Suomi	239	7	Kaupungin läheinen maaseutu	530	16
Satakunta	140	4	Ydinmaaseutu	359	11
Häme	292	9	Harvaan asuttu maaseutu	276	8
Pirkanmaa	449	13	Yhteensä	3 380	100
Kaakkois-Suomi	158	5			
Etelä-Savo	101	3			
Pohjois-Savo	166	5			
Pohjois-Karjala	115	3			
Keski-Suomi	183	5			
Etelä-Pohjanmaa	76	2			
Pohjanmaa	111	3			
Pohjois-Pohjanmaa	213	6			
Kainuu	30	1			
Lappi	123	4			
Yhteensä	3 380	100			

Toimialoittain tarkasteltuna starttirahayrityksiä on perustettu eniten palvelualoille (Taulukko 9). Starttirahayrittäjistä kaksi kolmesta toimi palvelualoilla. Tämä toimialajakauma vastaa aikaisemmassa starttirahatutkimuksessa esiintynyttä jakaumaa (Stenholm, 2007).

Taulukko 9. Vastaajien yritykset toimialoittain

	n	%
Kauppa	541	17
Palvelu	2 195	67
Tuotanto	259	8
Rakentaminen	237	7
Muu	28	1
Yhteensä	3 260	100
Puuttuvia tietoja	120	

Naiset ovat perustaneet yrityksensä miehiä useammin kaupan tai palvelun alalle, ja lähes kaikki tutkitut rakennusalan yritykset olivat miesten perustamia. Korkeasti kouluttautuneita on eniten palvelualoilla, kun taas ammattikoulun käyneet ovat perustaneet yrityksen usein rakennusalalle.

3 Starttirahan merkitys yritystoiminnan aloittamisessa ja menestyksessä

3.1 Starttirahan merkitys yritystoiminnan aloittamisessa

Aiemmissa, vuosina 2006 ja 2007, tehdyissä tutkimuksissa ilmeni, että yli puolet starttirahaa saaneista henkilöistä koki, että olisi perustanut yrityksen ilman starttirahaakin (Stenholm, 2006; 2007). Vaikka kyse on vastaajien mielipiteestä, tulos on mielenkiintoinen verrattaessa sitä säädöksissä (valtioneuvoston asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista (1346/2002) määriteltyihin starttirahan myöntämisedellytyksiin. Asetuksen mukaan yhtenä edellytyksenä on, että yritystoiminta ei todennäköisesti käynnistyisi ilman hakijalle myönnettävää starttirahaa.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa. Vastanneista starttirahayrittäjistä puolet koki, että olisi perustanut yrityksen myös ilman starttirahaa (Taulukko 10). Osuus oli samaa luokkaa myös niiden keskuudessa, jotka eivät saaneet starttirahaa vastaushetkellä. Tarkentavissa analyyseissa starttirahan merkittävyyttä mittaava kysymys koodattiin kaksiluokkaiseksi, jossa toinen luokka sisältää vastauksen ”olisi perustanut ilman” ja toinen vaihtoehdot ”ei olisi perustanut ilman” sekä ”ei osaa sanoa”.

Taulukko 10. Olisiko perustanut yrityksen ilman starttirahaa, starttirahaa saaneet vastaajat

	kaikki % (n=3 370)	ne, jotka eivät enää saa starttirahaa % (n=3 144)
Kyllä	50	51
Ei	21	20
Ei osaa sanoa	29	29
Yhteensä	100	100

Miehet (56 %) kokivat naisia useammin, että olisivat perustaneet yrityksen myös ilman saatua starttirahaa. Vastaajien iän suhteen ilmeni suuntaa antavasti, että vanhempien, yli 50-vuotiaiden keskuudessa olisi ryhdytty muita useammin yrittäjäksi myös ilman saatua starttirahaa. Heidän keskuudessaan mahdollinen taloudellinen vapaus (kerääntyneitä säästöjä, ei velkoja) voi edistää yrittäjäksi ryhtymistä myös ilman starttirahaa.

Pakosta yrittäjäksi ryhtyneistä 58 prosenttia olisi jättänyt yrityksen perustamatta ilman starttirahaa. Tämä antaa olettaa, että ainakin tässä kohderyhmässä starttiraha edistää yritysten perustamista. Tätä tukee osaltaan myös se, että työttömänä starttirahaa hakeneiden keskuudessa yritys olisi jäänyt useammin perustamatta kuin ei-työttömien joukossa.

Yrityksen aloitusvuoden perusteella tarkasteltuna havaitaan, että vuosina 2005–2007 yrityksensä perustaneista vastaajista yli puolet olisi jättänyt yrityksensä perustamatta, jos ei olisi saanut starttirahaa. Vuosina 2006 ja 2007 tehdyissä tutkimuksissa tulokset olivat kuitenkin päinvastaisia. Tuolloin yli puolet vastaajista olisi perustanut yrityksen myös ilman starttirahaa (Stenholm, 2006; 2007). Tätä mieltä oli myös suurin osa vuosina 2008–2010 yrittäjäksi ryhtyneistä starttirahaa saaneista. Tämä ero ei suoraan kuvaa esimerkiksi Suomen taloudessa tapahtuneiden muutosten vaikutusta starttirahan merkitykseen, vaan havainto ilmentää enemmänkin vastaajien näkemysten muutosta.

Tulokset osoittavat myös, että yksin yrittäjäksi ryhtyneet olisivat jättäneet yrityksen perustamatta muita useammin elleivät olisi saaneet starttirahaa. Tiiminä tai muulla tavoin yrittäjäksi ryhtyneiden vastaajien keskuudessa starttirahan merkitys yrityksen perustamisessa näyttäytyy pienempänä. Samoin yritysten toimialan suhteen ilmenee eroja, kun kaupan ja palvelualoille yrityksensä perustaneet yrittäjät olisivat jättäneet muita useammin yrityksensä aloittamatta ilman starttirahaa. Lähemmässä tarkastelussa ilmeni, että toimialoittaiset erot selittyvät kuitenkin enemmän starttirahayrittäjän sukupuolen kuin pelkästään perustetun yrityksen toimialan perusteella.

Yrittäjyyttä tukevan henkisen pääoman⁵ suhteen ilmeni myös eroja. Vastaajat, joilla oli yrittäjyyttä tukevaa henkistä pääomaa starttirahalla yrittäjäksi ryhtyessään, olisivat myös perustaneet yrityksen ilman starttirahaa. Vastaavanlainen tulos havaittiin myös aiemmassa tutkimuksessa, jossa ilmeni, että aiempaa toimialakokemusta omaavat vastaajat kokivat muita useammin, että olisivat perustaneet yrityksen myös ilman starttirahaa (Stenholm, 2007).

Jos starttirahaa ei olisi yrityksen perustamiseen saatu, moni vastaajista olisi pyrkinyt tukeutumaan enemmän lainarahaan. Samoin moni olisi käyttänyt yrityksen perustamisessa omia säästöjään, hyödyntänyt puolison tarjoamaa taloudellista tukea tai karsinut muista kuluistaan. Osa vastaajista olisi myös tehnyt erinäisiä, starttirahalla perustetun yrityksen toimintaan liittymättömiä työkeikkoja tai aloittanut sivutoimisena yrittäjänä tarvittavan rahoituksen hankkimiseksi.

Tarkasteltaessa lähemmin starttirahan koettua merkitystä selittäviä tekijöitä analyseista rajattiin pois ne vastaajat, jotka saivat vastaushetkellä starttirahaa. Tulosten perusteella miehet näyttävät kokevan starttirahan merkityksen yritystoimintaa aloitettaessa naisia vähäisempänä (Liitetaulukko 1). Samoin tuloksista ilmeni, että mitä lyhyemmäksi ajaksi starttirahaa myönnetään, sitä pienemmäksi starttirahan

5 Vastaajalla on joko aikaisempaa yrittäjä-, johtamis- tai toimialakokemusta.

merkitys koetaan, mikä on looginen tulos. Lisäksi yrittäjät, joiden yritys oli yhä toiminnassa, kokivat starttirahan merkityksen muita pienemmäksi yrityksen perustamisen kannalta. Starttirahan koettua merkitystä näyttää vähentävän myös se, että starttirahan saaja on ollut ei-työtön tai että yrittäjäksi on ryhdytty muusta kuin pakosta. Edellisten lisäksi yksin yrittäjäksi ryhtyneet näyttävät kokevan starttirahan merkittävämmäksi kuin muulla tavoin yrittäjäksi ryhtyneet.

Yhtenä tutkimuksen ennako-oletuksena oli, että yritykselle saatu rahoitus (pankkilaina, Finnvera Oyj:n laina, avustus, perheenjäsenen tai tutun laina, tms.) voisi vähentää starttirahan koettua merkitystä yrityksen perustamisessa. Tätä yhteyttä ei kuitenkaan tuloksissa ilmennyt. Lisäksi, kun starttirahan koettua merkitystä yrityksen perustamiseen ja muuta suoraan yritykselle saatua rahoitusta tarkasteltiin ristikkäin, ei havaittu merkitseviä eroja. Tämä ei tue oletusta siitä, että mahdollinen yritysrahoitus vähentäisi starttirahan koettua merkitystä yritystoimintaa aloitettaessa. Kaiken kaikkiaan tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että mallien selitysasteet ovat pieniä, joten starttirahan koettu merkitys selittyy pitkälti muilla tekijöillä kuin mallissa mukana olleilla muuttujilla.

Vaikka puolet vastanneista starttirahayrittäjistä koki starttirahan merkityksen vähäiseksi, yli puolet kuitenkin arvioi starttirahan olleen tarpeellinen yrittäjän toimeentulon kannalta (Taulukko 11). Tämä korostaa starttirahan merkitystä siinä tarkoituksessa, johon se on luotu: yksilön toimeentulon turvaajaksi yrittäjäksi ryhdyttäessä. Lisäksi yli 40 prosenttia vastaajista koki starttirahan myös nopeuttaneen yrityksen perustamista sekä mahdollistaneen sen. Vastaavankaltaiset näkemykset korostuivat myös aiemmissa starttirahatutkimuksissa (Stenholm, 2007). Näiden myönteisten näkemysten ohella tulokset osoittavat, että starttirahan koki riittäväksi vain runsas kymmenes vastaajista.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on ilmennyt, että starttirahalla olisi taloudellisen tuen ohella myös laajempaa merkitystä saajalleen (Stenholm, 2007). Tämä ilmeni myös tässä tutkimuksessa, joskin hieman pienempänä kuin aiemmin. Lähes joka toinen vastannut starttirahayrittäjä koki, että starttiraha on yhteiskunnalta positiivinen signaali yrittäjyydelle, mikä kuvastaa starttirahan roolia niin sanottuna henkisenä tukena yrittäjäksi ryhtyvälle. Henkisen tuen merkitystä kuvaamaan muodostettiin summamuuttuja neljän kysymyksen avulla⁶. Tällä määritelmällä mitattuna starttirahan merkitys henkisenä tukena korostui naisten ja vähän aiempaa yrittäjä- tai toimialakokemusta omaavien vastaajien keskuudessa. Lisäksi yksinään yrittäjäksi ryhtyneet kokivat henkisen tuen merkittäväksi muita useammin. Loogisesti myös ne, jotka eivät olisi perustaneet yritystään vastaavanlaisena ilman starttirahaa tai jotka eivät saaneet yritykselleen ulkopuolista yritysrahoitusta, korostivat henkisen tuen merkitystä taloudellisen tuen ohella.

6 Faktoroinnin pohjalta muodostettu summamuuttuja ($\alpha=0.834$) sisältää seuraavat väittämät: "Starttiraha on signaali yhteiskunnan positiivisesta asenteesta yrittäjyyttä kohtaan", "Starttirahalla oli taloudellista tukea laajempi merkitys minulle", "Starttirahan saaminen antoi minulle rohkeutta ryhtyä yrittäjäksi" ja "Starttirahan saaminen lisäsi uskoa kykyihini toimia yrittäjänä".

Taulukko 11. Starttirahan koettu vaikutus yrityksen perustamisessa (1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä)

	ka.	kh.	täysin samaa mieltä (%)
Starttiraha nopeutti yrityksen perustamista	4.0	1.22	43
Starttiraha mahdollisti yrityksen perustamisen	3.9	1.26	41
Starttiraha oli viimeinen kimmoke yrityksen perustamiseen	3.3	1.32	21
Starttirahalla ei ollut vaikutusta yrityksen perustamiseen	2.4	1.29	9
Starttiraha oli tarpeellinen toimeentuloni turvaamiseksi	4.4	0.95	63
Starttiraha oli riittävä toimeentuloni turvaamiseksi	2.9	1.30	11
Starttiraha on signaali yhteiskunnan positiivisesta asenteesta yrittäjyyttä kohtaan	4.2	1.00	47
Starttirahalla oli taloudellista tukea laajempi merkitys minulle	3.3	1.19	16
Starttirahan saaminen antoi minulle rohkeutta ryhtyä yrittäjäksi	3.5	1.27	24
Starttirahan saaminen lisäsi uskoa kykyihini toimia yrittäjänä	3.1	1.30	17
Starttirahan saaminen lisäsi haluani ryhtyä yrittäjäksi	3.4	1.27	21

n=3 097–3 306

3.2 Starttirahalla aloitetun yritystoiminnan rahoitus

Starttiraha on yrittäjäksi ryhtyvälle toimeentulotukea, ei yritysrahoitusta. Tämän johdosta tutkimukseen osallistuneilta starttirahayrittäjiltä selvitettiin ulkopuolisen yritysrahoituksen yleisyyttä ja sitä, paljonko he olivat investoineet rahaa yritystoimintansa käynnistämiseen.

Runsaat puolet vastanneista starttirahayrittäjistä oli hakenut yritysrahoitusta (Taulukko 12). Tutkimuksessa muuhun yritysrahoitukseen lukeutuivat myös avustukset sekä lainat perheenjäseniltä ja tutuilta, jotka eivät välttämättä ole varsinaista yritysrahoitusta, vaan jossain tapauksissa kyse voi olla taloudellisesta tuesta. Valtaosa yritysrahoitusta hakeneista vastaajista oli myös saanut hakeensa rahoitusta.

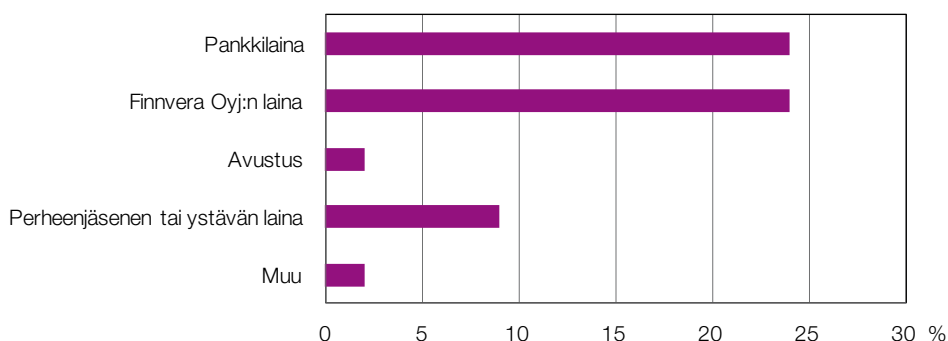
Taulukko 12. Starttirahayrittäjien yritysrahoituksen hakeminen ja saaminen yrittäjäksi ryhdyttyäessä

Haki yritysrahoitusta	%
Kyllä	53
Ei	47
Yhteensä (n=3 380)	100
Sai yritysrahoitusta	%
Kyllä	88
Ei	12
Yhteensä (n=1 793)	100

Kun saatua yritysrahoitusta tarkasteltiin lähemmin, ilmeni, että vastaajista naisille sitä on myönnetty miehiä useammin. Koulutuksen osalta havaittiin, että korkeasti koulutetut vastaajat ovat saaneet selvästi muita harvemmin hakemaansa yritysrahoitusta. Samoin yksin yrittäjäksi ryhtyneet ovat saaneet yritykselleen rahoitusta harvemmin kuin muilla tavoin aloittaneet. Jos yritystoiminnalle oli saatu yritysrahoitusta, oli myös asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen ollut keskimääräistä aktiivisempaa. Yritysrahoitusta saaneet olivat myös käyttäneet muita enemmän rahaa yritystoimintansa aloittamiseen. Esimerkiksi ilman yritysrahoitusta aloittaneista 70 prosenttia käytti rahaa alle 5 000 euroa, kun vastaava osuus rahoitusta saaneiden keskuudessa oli vain 17 prosenttia.

Lähes joka neljäs vastanneista ja rahoitusta saaneista starttirahayrittäjistä oli saanut joko pankkilainaa tai/ja Finnvera Oyj:n lainaa (Kuvio 2). Vajaa 10 prosenttia vastaajista oli saanut taloudellista tukea myös perheenjäseniltä tai ystäviltä.

Kuvio 2. Starttirahayrittäjien saama yritysrahoitus

Lähes puolet vastaajista aloitti yritystoimintansa alle 5 000 eurolla (Taulukko 13). Myös GEM-tutkimuksessa on selvitetty aloittavien yrittäjien taloudellisia panoksia, ja sen tuloksissa vuonna 2010 vastaavalla rahamäärällä aloitti noin 38 prosenttia aloittavista yrittäjistä (Stenholm ym., 2011).

Taulukko 13. Kuinka paljon starttirahayrittäjät käyttivät rahaa (pl. starttiraha) yritystoiminnan käynnistämiseen

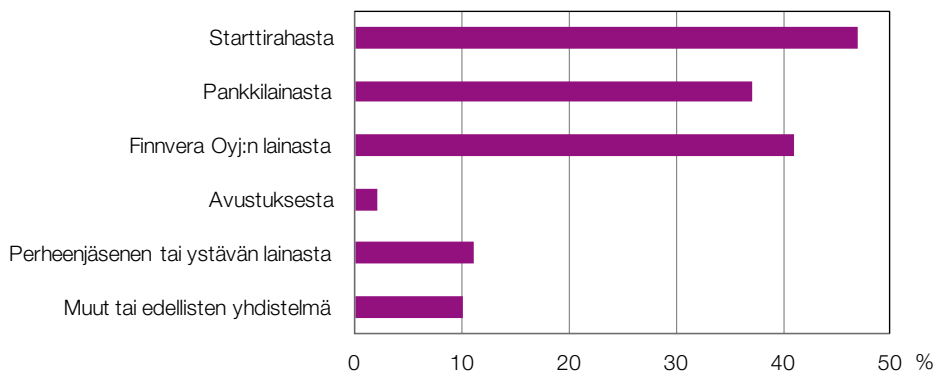
	%
Alle 2 500 euroa	24
2 500–4 999 euroa	20
5 000–9 999 euroa	16
10 000–24 999 euroa	17
25 000–49 999 euroa	11
Yli 50 000 euroa	10
EOS	2
Yhteensä (n=3 345)	100

Taustamuuttujittaisessa tarkastelussa ilmeni, että vastaajista naiset ovat aloittaneet yrityksensä miehiä pienemmällä rahoituksella. Alle 25-vuotiaista vastaajista runsas puolet oli startannut alle 5 000 euron rahoituksella, kun 40–49-vuotiaiden keskuudessa rahoitus oli ollut keskimääräistä suurempi. Lisäksi korkeasti koulutetut olivat aloittaneet yritystoimintansa keskimääräistä pienemmällä rahoituksella. Yritystoimialan perusteella ilmeni, että palvelualoilla yritystoiminta on aloitettu muita selvästi useammin pienellä rahoituksella, kun taas kaupan alalla ja tuotannossa alkupääoma on ollut muita suurempi. Tarkemmassa analyysissä ilmeni, että keskimääräistä pienemmällä rahoituksella yrittäjäksi ryhtyneitä korkeasti koulutettuja on useimmin palvelualalla. Vastaavanlainen yhteys ilmeni myös vastaajan sukupuolen suhteen: keskimääräistä pienemmällä rahoituksella yrittäjäksi ryhtyneitä naisia oli useammin palvelualalla.

Pakosta yrittäjäksi ryhtyneet olivat myös aloittaneet yritystoimintansa muita useammin pienellä rahoituksella. Heistä yli 52 prosenttia oli käyttänyt rahaa alle 5 000 euroa. Lisäksi ne vastaajat, jotka eivät olisi ryhtyneet yrittäjiksi ilman starttirahaa, olivat käyttäneet muita vähemmän rahaa yritystoimintaa aloittaessaan. Heistä puolet oli käyttänyt alle 5 000 euroa, kun vastaava osuus ilman starttirahaa yrittäjäksi ryhtyneiden keskuudessa oli 40 prosenttia. Samoin yksin yrittäjäksi ryhtyneet olivat käyttäneet muita vähemmän rahaa yritystoimintaa aloittaessaan. Puolestaan tiiminä tai muulla tavoin (esim. yrityskauppa) aloittaneet vastaajat olivat käyttäneet selvästi useammin vähintään 25 000 euroa yrittäjäksi ryhtyessään, mikä on selvästi keskimääräistä enemmän.

Muuta rahoitusta saaneilta vastaajilta selvitettiin myös starttirahan roolia suhteessa käytettyyn yritysrahoitukseen yritystoiminnan alkuvaiheen vakiinnuttamisessa. Starttirahajärjestelmän kannalta tärkeä tulos on, että vastaajista lähes puolet koki, että starttirahasta oli ollut eniten apua yritystoiminnan alkuvaiheen vakiinnuttamisessa (Kuvio 3). Myös Finnvera Oyj:ltä saaduista lainoista tai takauksista koettiin olleen usein apua yritystoiminnan alkutaipaleella. Saadut avustukset olivat olleet merkittävin tuki vain pienelle osalle vastaajista.

Kuvio 3. Mistä on ollut eniten taloudellista apua yritystoiminnan alkuvaiheen vakiinnuttamisessa? (n=1 793)

Tulokset osoittavat, että starttiraha suhteutuu tarjolla olevaan ulkopuoliseen yrittäjärahoitukseen suhteellisen tasavertaisena. Starttirahan merkitys yritystoiminnan alkuvaiheen vakiinnuttamisessa korostuu kuitenkin naisten keskuudessa, rakennus- ja silloin kun henkilö on ryhtynyt yrittäjäksi yksin.

4 Yritysten menestyminen ja kehitys

4.1 Vuosina 2005–2010 aloitetun yritystoiminnan eloonjääminen

Sen lisäksi, että tässä tutkimuksessa analysoitiin starttirahan merkitystä yritystoiminnan aloittamisessa, tutkimuksessa tarkasteltiin myös starttirahalla aloitettujen yritysten menestymistä ja starttirahan yhteyttä siihen. Tuloksia tulkittaessa tulee ottaa kuitenkin huomioon, että käytetty aineisto voi olla vino: vastanneiden joukossa on todennäköisesti enemmän yritystoimintaansa jatkavia yrittäjiä kuin niitä, jotka ovat lopettaneet starttirahalla perustetun yrityksensä.

Kyselyhetkellä 75 prosentilla vastaajista starttirahalla perustettu yritys oli yhä toiminnassa (Taulukko 14). Seuranta-aineistossa yhä toiminnassa olevien starttirahayritysten osuus oli vastaava. Jatkoanalyysissä yrityksen nykytilaa käsiteltiin kaksiluokkaisella muuttujalla. Siinä toiseen luokkaan yhdistettiin vastausvaihtoehto *"yrityksen toimintaa jatkuu edelleen"* ja toiseen *"yrityksen toiminnan jatkuminen on epävarmaa"* ja *"yrityksen toiminta on päättynyt"*. Lisäksi analyysien ulkopuolelle rajattiin ne vastaajat, jotka ilmoittivat saavansa starttirahaa vastaushetkellä.

Taulukko 14. 2005–2010 aineiston vastaajien ja seuranta-aineiston vastaajien yritysten tilanne vastaushetkellä

	2005–2010 aineisto %	Seuranta-aineisto, %
Toiminta jatkuu edelleen	75	76
Toiminta päättyy piakkoin	3	2
Toiminta on päättynyt	22	22
Yhteensä	100 (n=3 148)	100 (n=247)

Starttirahayrittäjien vastausten perusteella ilmeni, että nuorten, alle 25-vuotiaiden aloittamien yritysten eloonjäämisaste on keskimääristä korkeampi. Näistä yrityksistä valtaosa, lähes 80 prosenttia, on perustettu vuosina 2009 ja 2010.

Kokonaisuudessaan starttirahayrittäjien yritystoiminnan eloonjäämistä (toisin sanoen yrittäjänä pysymistä) näyttää selittävän moni tekijä, kuten liitetaulukko 2:n logistiset regressiomallit osoittavat. Tulokset osoittavat, että muun muassa starttirahayrittäjien yrittäjyyttä tukeva henkinen pääoma, aiempi yrittäjä-, johtamis- tai toimialakokemus, vahvistaa yrityksen eloonjäämistä. Näiden tekijöiden on havaittu edistävän yrittäjänä pysymistä laajemminkin (van Praag, 2003), ja starttirahan osalta vastaavaan tulokseen on päätynyt myös Tokila (2009) tutkimuksessaan. Koulutuksen suhteen puolestaan havaitaan, että ammattikoulu-/lukiotaustaisten

starttirahayrittäjien yritystoiminnan eloonjääminen on alhaisempi kuin korkeasti koulutettujen starttirahayrittäjien. Sen lisäksi, että korkeampi koulutus näyttää edistävän yrittäjäksi ryhtymistä (Parker & Belghitar, 2006), sen on havaittu lisäävän yksilön pysymistä yrittäjänä sen sijaan, että hän siirtyisi palkansaajaksi (Blanchflower & Meyer, 1994). Korkeamman koulutuksen on havaittu myös edistävän aloitetujen yritysten eloonjäämistä esimerkiksi onnistuneen resurssien hallinnan ja hankinnan kautta (Brüderl ym., 1992; Cressy, 2006). Yritysten eloonjäämisaste näyttäisi olevan alhaisempi niiden yrittäjien joukossa, jotka ovat osallistuneet yrittäjäkoulutukseen. Vastaavanlainen tulos on havaittu myös aiemmissa starttirahaa tarkastelevissa tutkimuksissa (Stenholm, 2007). Tämä saattaa selittyä osittain sillä, että yrittäjäkoulutukseen ohjataan pääasiassa hakijoita, joilla ei ole ennestään riittäviä yrittäjyysvalmiuksia.

Yrittäjänä toimimisen koettua tärkeyttä mitattiin kolmella muuttujalla⁷, joista laskettiin summamuuttuja. Tällä kyettiin mittaamaan, miten kunnianhimoisesti vastaaja suhtautuu yrittäjänä toimimiseen. Tuloksista ilmenee, että yrittäjän toimimisen koetulla tärkeydellä näyttää olevan myönteinen yhteys yrityksen eloonjäämiseen. Yrittäjäksi ryhtymisen suhteen havaitaan myös, että oman työpaikan luomiseksi aloitetun yritystoiminnan eloonjäämisen todennäköisyys on pienempi kuin muista syistä yrittäjäksi ryhdyttäessä. Lisäksi tulokset osoittavat, että ei-työtömänä yrittäjäksi ryhtyneen yritystoiminta jatkuu todennäköisemmin kuin työtömänä yrittäjäksi ryhdyttäessä. Tähän liittyen mahdollisuusperustaisen yrittäjyyden on havaittu lisäävän aloitetun yritystoiminnan eloonjäämistä, joskin tarkennettuna tämä yhteys syntyy yrittäjän korkeamman koulutuksen vaikutuksesta (Block & Sandner, 2009).

Tulokset osoittavat myös, että yritykselle saadulla ulkopuolisella rahoituksella ei näytä olevan yhteyttä yritystoiminnan eloonjäämiseen. Yrityksen sijainnin suhteen havaitaan, että mitä etäämmällä kaupunkialueelta starttirahayrittäjän yritys sijaitsee, sitä todennäköisemmin se myös jatkuu. Harvaan asutulla maaseudulla toimivat starttirahayrittäjät jatkavat yritystoimintaansa lähes kaksi kertaa todennäköisemmin kuin kaupunkialueella. Tätä selittänee osaksi se, että kaupungin läheisyydessä työmarkkinat ovat maaseutua dynaamisemmat, mikä voi mahdollistaa laajemman siirtymän yrittäjyyden ja palkkatyön välillä. Tulokset osoittavat myös, että jo kilpailuilla markkinoilla toimiminen näyttää lisäävän yrityksen eloonjäämistä selvästi enemmän kuin uusilla markkinoilla operointi.

Tutkimuksen eräänä tavoitteena oli selvittää myös starttirahan mahdollista kilpailua vääristävää vaikutusta. Tulokset yritystoiminnan vahvemman jatkuvuudesta muualla kuin kaupunkialueella ja kilpailuilla markkinoilla antavat viitteitä siitä, että teoriassa starttirahalla voisi olla yritystoiminnan alkutaipaleella kilpailua vääristävä vaikutusta. Tätä testattiin yhdistämällä vastaajan näkemys yrityksensä merkittävimmistä kilpailutekijästä (hintaa) oman toimialansa koettuun kilpailutilanteeseen. Jos

7 Summamuuttujan ($\alpha=0.835$) väittämät (Cardon ym., 2012): "Toimiminen yrityksen perustajana on tärkeä osa minua", "Yrityksen kehittäminen ja kasvattaminen on tärkeä osa minua" ja "Yrittäjänä toimiminen on tärkeä osa minua".

yrittäjän mielestä hinta oli tärkein kilpailutekijä, ja markkinoilla oli paljon muita kilpailijoita, oletettiin, että tällöin starttiraha voisi olla yhteydessä kilpailutilanteeseen. Käytetty mittari on karkea ja vain suuntaa-antava, mutta näillä perusteilla starttirahalla voisi olla kilpailua vääristävää vaikutusta vajaalla viidenneksellä vastaajista. Tämä näyttäisi korostuvan harvaan asutuilla alueilla. Vastaavanlainen ilmiön esiintyi myös ELY-alueittaisessa tarkastelussa, jossa Kainuussa ja Lapissa tällaisten tapausten suhteellinen osuus oli keskimääräistä korkeampia.

Kun yrityksen eloonjäämistä selittäviä tekijöitä tarkasteltiin yli ajan ulottuvalla seuranta-aineistolla, analyyseissa ei havaittu merkitseviä yhteyksiä yrittäjän tai yrityksen ominaisuuksien ja yrityksen eloonjäämisen suhteen.

Perustamisvuoden mukaan tarkasteltuna ilmenee, että starttirahalla aloitetun yritystoiminnan eloonjäämisaste säilyy varsin hyvänä aina neljanteen toimintavuoteen asti (Taulukko 15). Kyselyyn vastanneista vuonna 2007 aloitetuista yrityksistä toiminnassa oli neljännen toimintavuoden jälkeen yhä 64 prosenttia. Tämän jälkeen eloonjäämisaste kuitenkin laskee. Vuonna 2005 perustetuista tutkimukseen osallistuneista starttirahayrityksistä oli kuudennnen toimintavuoden jälkeen toiminnassa vielä 39 prosenttia. Keskimäärin Suomessa on viiden toimintavuoden jälkeen elossa noin puolet yrityksistä.

Kun tutkimukseen osallistuneiden yritysten eloonjäämisasteita verrataan Tilastokeskuksen tietoihin samalta ajanjaksolta, ilmenee, että starttirahalla aloitetun yritystoiminnan eloonjääminen on samalla tasolla tai hieman korkeampaa vielä neljän toimintavuoden jälkeen. Tilastokeskuksen ja tämän tutkimuksen luvut eivät kuitenkaan ole suoraan vertailukelpoisia keskenään.⁸

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että starttirahalla on ollut myönteinen vaikutus yritystoiminnan alkuvaiheen eloonjäämiseen (Stenholm, 2007) ja myös pidemmän aikavälin eloonjäämiseen (Tokila, 2009). Tämänkin tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että starttirahalla on myönteinen yhteys yritystoiminnan eloonjäämiseen juuri yritystoiminnan alkuvaiheessa. Siihen, mitä yrittäjänä pysymiselle tai yritystoiminnan eloonjäämiselle tapahtuu yli neljä vuotta perustamisen jälkeen, vaikuttaa useita eri tekijöitä. Esimerkiksi vuoden 2008 taloudellinen turbulenssi on voinut vaikuttaa voimakkaasti juuri kaikkien pienempien yritysten toimintaan.

8 Tilastokeskus arvioi eri vuosina perustettujen yritysten eloonjäämisasteita vuosittain pitkittäisellä tutkimusotteella ja tässä tutkimuksessa tarkastelu pohjautuu poikittaisaineistoon. Lisäksi Tilastokeskuksen luvut sisältävät myös starttirahalla perustettua yritystoimintaa.

Taulukko 15. Vastaajien yritysten tilanne vastaushetkellä perustamisvuoden mukaan

Perustamisvuosi	Toiminta jatkuu edelleen (%)	Toiminta päättyy piakkoin (%)	Toiminta on päättynyt (%)
2010	90	3	7
2009	83	2	15
2008	70	5	25
2007	61	3	36
2006	41	1	58
2005	38	1	61
Yhteensä	100 (n=2 358)	100 (n=92)	100 (n=698)

Edellä esitetyt tulokset ilmentävät, että starttirahayrittäjien keskuudessa yrittäjyyden pysyvyys on ainakin alkuvaiheessa suhteellisen korkea. Tämä on myönteistä starttirahajärjestelmän kannalta, vaikka tulokseen voi vaikuttaa se, että vastaajissa saattavat korostua niiden henkilöiden mielipiteet, joiden yritystoiminta on menestynyt keskimääräistä paremmin.

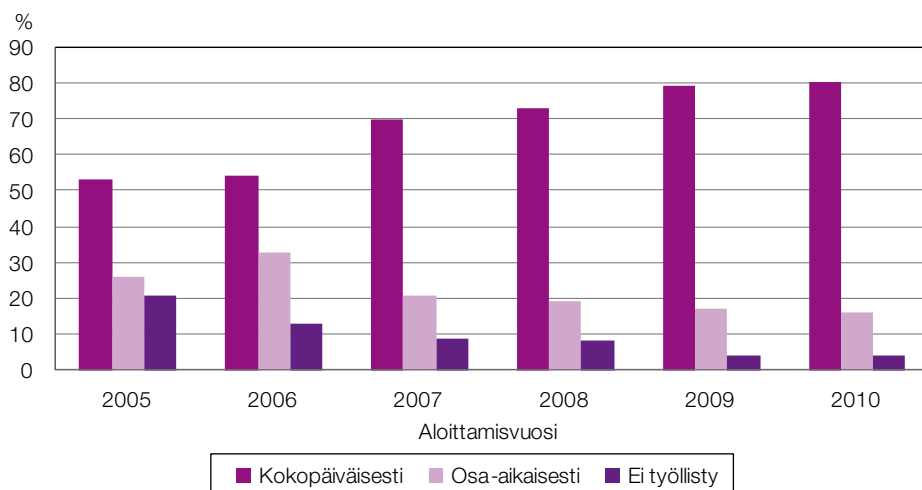
Runas 40 prosenttia yritystoiminnan lopettaneista starttirahayrittäjistä piti keskeisimpänä lopettamisen syynä yritystoiminnan kannattamattomuutta. Tätä on korostettu myös aiemmissa starttirahatutkimuksissa (Stenholm, 2007). Seuraavaksi olennaisimpia syitä olivat toisen työpaikan saaminen tai uusi liiketoimintamahdollisuus sekä henkilökohtaiset syyt (esimerkiksi lastenhoito, perheenjäsenen sairastuminen, ulkomaille muutto tms.).

4.2 Starttirahalla perustettujen yritysten työllistämisaikutus

Kolme neljästä starttirahalla aloittaneesta yrittäjästä työllistyi yrityksessään kokopäiväisesti (Kuvio 4). Heidän osuutensa oli hieman korkeampi miesten ja kansa-/peruskoulutustaisten vastaajien keskuudessa. Samoin rakennusallalla toimivat yrittäjät työllistyivät muita useammin kokopäiväisesti yrityksessään. Vastaava osuus on korkeampi myös ilman yrittäjyyskoulutusta aloittaneiden kuin muiden vastaajien keskuudessa.

Lisäksi muusta syystä kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet, yrittäjyyttä tukevaa henkistä pääomaa omaavat tai yritysrahoitusta saaneet vastaajat työllistyivät muita useammin kokopäiväisesti yrityksessään. Kokopäiväinen työllistyminen korostui myös niiden vastaajien keskuudessa, jotka olivat ryhtyneet yrittäjäksi esimerkiksi yrityskaupalla tai franchising-yrityksellä. Vastaava osuus oli puolestaan muita pienempi Uudellamaalla asuvien vastaajien keskuudessa. Tämä tukee oletusta siitä, että työmarkkinat ovat pääkaupunkiseudulla dynaamisemmat ja siirtymä yrittäjyyden ja palkkatyön välillä voi olla helpompaa.

Kuvio 4. Vastaajien oma työllistyminen yrityksessään vastaushetkellä

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös vastanneiden starttirahayrittäjien näkemyksiä työntekijöiden palkkaamisesta. Vastaajilta kysyttiin, montako palkattua työntekijää yrittäjä on työllistänyt kolme vuotta sitten, työllistää nyt ja aikoo työllistää kolmen vuoden kuluttua. Näistä keskityttiin kahteen viimeiseen. Vastaajien antamissa luvuissa esiintyi melko suuria vaihteluja tarkkuustasoissa ja selvyiden vuoksi tässä analysoidaan vain, työllistääkö tai aikooko yrittäjä palkata ulkopuolista työvoimaa vai ei. Vastausten perusteella ilmeni, että starttirahayrittäjistä 63 % työllisti nyt ja 75 % aikoo työllistää tulevaisuudessa muita henkilöitä. (Taulukko 16). Luvut ovat aiempaan tutkimukseen verrattuna hyvin korkeita (Stenholm, 2007). Näkemys tulevasta ulkopuolisten työllistämisestä on karkea tulevaisuuden yrityskasvua kuvaava mittari, jonka voidaan olettaa kuvastavan vastaajien pyrkimyksiä kasvattaa yritystään. Vaikka läheskään kaikki näistä aikomuksista eivät toteudu, aiemmissa tutkimuksissa kasvupyrkimysten on havaittu olevan positiivisesti yhteydessä todelliseen yrityskasvuun (Kolvereid, 1992; Saemundsson, 2003; Wiklund & Shepherd, 2003; Stenholm, 2011), joten starttirahayrittäjien näkemykset ovat varsin lupaavia starttirahajärjestelmän kannalta.

Taulukko 16. Yritysten työllistämistilanne vastaushetkellä ja arvioitu työllistämistilanne kolmen vuoden kuluttua⁹

	Nyt (n= 2 019, %)	3 vuoden päästä (n=1 970, %)	Työllistää molempina ajankohtina (%)
Kyllä	63	76	62
Ei	37	24	38
Yhteensä	100	100	100

⁹ Luvuissa on mukana myös vastaajat, jotka saavat tällä hetkellä starttirahaa.

Vastaajista 62 prosenttia työllisti ulkopuolisia ja aikoo myös työllistää vuonna 2014. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että ulkopuolisten palkkaaminen uusiin yrityksiin voi parantaa niiden eloonjäämistä (Davis ym., 1996), joten nyt havaittua tulosta voidaan pitää myönteisenä myös starttirahayrittäjien yritysten eloonjäämisen kannalta. Vastaajista vain 2 prosenttia ennakoி, ettei työllistä ulkopuolisia henkilöitä enää vuonna 2014, vaikka työllistikin kyselyhetkellä. Vajaa 14 prosenttia vastaajista oli niin sanottuja uusia työllistäjiä (eivät työllistäneet kyselyhetkellä, mutta ennakoivat työllistävänsä vuonna 2014).

Palkattuja työntekijöitä oli muita useammin yrityksissä, jotka oli perustettu muusta kuin pakosta tai joihin oli saatu ulkopuolista yritysrahoitusta. Samoin esimerkiksi yrityskaupalla tai franchising-yrityksellä yrittäjäksi ryhtyneet työllistivät muita useammin ulkopuolista työvoimaa. Yrityksen aloitusvuoden suhteen ilmeni myös eroja, mutta ne eivät ole lineaarisia: vuonna 2005 perustuissa yrityksissä alle puolessa työskenteli ulkopuolisia kun taas vuonna 2009 perustetuista yrityksistä 67 prosentissa oli ulkopuolista työvoimaa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin lähemmin myös starttirahayrittäjien aikomuksia työllistää ulkopuolisia työntekijöitä kolmen vuoden kuluttua. Tulokset osoittivat, että miespuoliset starttirahayrittäjät aikovat naisia todennäköisemmin työllistää ulkopuolista työvoimaa kolmen vuoden kuluttua (Liitetaulukko 3). Samoin starttirahayrittäjät, jotka ovat ryhtyneet yrittäjäksi muusta kuin pakosta, ennakoivat työllistävänsä ulkopuolisia kolmen vuoden kuluttua. Yrittäjyyden tärkeäksi osaksi itseään kokevat yrittäjät olivat myös aikeissa työllistää ulkopuolista työvoimaa lähitulevaisuudessa useammin kuin muut. Lisäksi ne, jotka ovat aloittaneet yritystoiminnan yhdessä muiden kanssa, työllistänevät yli kaksi kertaa todennäköisemmin muita työntekijöitä kuin ne, jotka ryhtyivät yrittäjiksi yksin. Merkittävin yksittäinen selittäjä tulevalle mahdolliselle ulkopuolisten työllistämislle oli kuitenkin se, että yrittäjä on jo tällä hetkellä palkannut työntekijöitä, joka ilmeni myös Aaltosen ja muiden (2009) tuloksissa työllistymisen esteistä. Samoin, mitä nuoremasta yritystoiminnasta oli kyse, sitä todennäköisemmin sen pariin aiottiin palkata ulkopuolisia työntekijöitä.

Seuranta-aineiston avulla kyettiin tarkastelemaan vuosina 2006 ja 2007 annettuja arvioita liikevaihdon kehityksen suhteen. Aiemmassa kyselyssä vastaajat luokiteltiin antamiensa liikevaihtoarvioiden osalta kasvaviin, nykytilansa säilyttäviin ja ei-kasvaviin. Seurantatietojen perusteella kuitenkin ilmeni, että yritysten liikevaihto oli kasvanut kaikissa ryhmissä. Alle puolet henkilöstömäärän muutoksia ennakoineista seurantatutkimukseen osallistuneista vastaajista työllisti ulkopuolista henkilöstöä. Osuus oli sama myös niiden starttirahayrittäjien keskuudessa, jotka ennakoivat vuonna 2007 henkilöstömääränsä kasvavan. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin otettava huomioon, että käytettävä aineisto on vino ja menestyneiden yrittäjien näkemykset ovat ylliedustettuina.

5 Starttirahajärjestelmän toimivuus ja muutostarpeet

Starttirahajärjestelmän kehittämiseen liittyviä kokemuksia ja mielipiteitä selvitettiin starttirahaa saaneiden yrittäjien lisäksi työ- ja elinkeinotoimistojen (eli TE-toimistojen) starttirahapäätösten hyväksyjiltä ja valmistelijoilta, Finnvera Oyj:n edustajilta sekä TE-hallinnon ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Nimitämme heitä tässä tutkimuksessa starttiraha-asiantuntijoiksi.

Kysely lähetettiin yhteensä 395 asiantuntijalle, joista 210 vastasi kyselyyn. Vastanneet edustavat maantieteellisesti melko tasaisesti koko Suomea sekä kaikkia starttirahaprosessin toimijaryhmiä. Vastanneista asiantuntijoista noin 40 prosenttia toimi starttirahapäätösten hyväksyjinä TE-toimistossa (Taulukko 17). Seuraavaksi suurimman ryhmän muodostivat TE-hallinnon ulkopuoliset asiantuntijat, joita oli noin neljännes vastaajista. Vastaaja, joka ei ollut lainkaan tekemisissä starttirahaan liittyvien asioiden kanssa, jätettiin pois jatkoanalyysistä.

Taulukko 17. Kyselyyn vastanneiden starttiraha-asiantuntijoiden rooli starttirahan myöntöprosessissa

	n	%
Starttirahapäätösten hyväksyjät TE-toimistossa	81	39
Starttirahapäätösten valmistelijat TE-toimistossa	37	18
Muut TEM-konsernin alaiset asiantuntijat		
Starttirahavastuuhenkilönä ELY-keskuksessa	13	6
Finnvera Oyj:n edustajana	8	4
TE-hallinnon ulkopuoliset asiantuntijapalvelujen tuottajat / starttilausuntojen tekijät (esim. uusyrityskeskuksissa)	49	24
Muussa starttirahapäätöksiin tai valmisteluun liittyvässä roolissa olevat	20	10
Ei lainkaan tekemisissä starttirahaan liittyvien asioiden kanssa	1	0
Hylätyt vastaukset	1	0
Yhteensä	210	100

Varsinkin starttirahapäätösten hyväksyjinä ja valmistelijoina TE-toimistoissa toimivat sekä asiantuntijalausuntojen tai starttirahaselvitysten laatijoina uusyrityskeskuksissa tai vastaavissa työskentelevät kokivat tuntevansa starttirahan ja sen myöntöperusteet hyvin.

5.1 Starttirahan hakeminen ja neuvonta

Starttirahajärjestelmää on aiemmissa arvioinneissa (Stenholm, 2006; 2007) pidetty hyvin toimivana instrumenttina, jota on vuosien varrella uudistettu melko mallillisesti. Radikaalein muutos oli vuosina 2005–2007 toteutettu kokeilu tuen

laajennuksesta myös ei-työttömille hakijoille (vakinaistettiin samansisältöisenä osaksi starttirahajärjestelmää vuoden 2008 alusta alkaen).

Starttirahaa saaneita yrittäjiä sekä starttirahan myöntöprosessissa mukana olevia virkailijoita pyydettiin arvioimaan nykymuotoisen starttirahajärjestelmän toimivuutta sekä kommentoimaan heille esitettyjä starttirahajärjestelmän kehitysehdotuksia. Tuen toimivuutta tarkastellaan tiedotuksen riittävyyden, myöntö- ja maksatusprosessin toimivuuden, järjestelmän monivaiheisuuden sekä yleisemmin starttirahan kehittämisen kannalta. Seuraavassa käymme ensin läpi tuen saajien ja starttiraha-asiantuntijoiden käsityksiä nykymuotoisesta järjestelmästä, ja sen jälkeen heidän arvioitaan eräistä järjestelmän kehitysehdotuksista. Yleishuomiona voidaan todeta, että starttirahajärjestelmään oltiin molemmissa ryhmissä pääpiirteissään hyvin tyytyväisiä.

Starttirahan hakeminen

Starttirahasta oli hyvin saatavilla tietoa. Kyselyssä tiedusteltiin erikseen niin Internetistä, TE-toimistoista kuin TE-hallinnon ulkopuolisilta asiantuntijoiltakin (kuten uusyrityskeskuksissa) saatavilla olevan tiedon riittävyyttä. Nuoret yrittäjät suhtautuivat saatavan tiedon määrään kriittisimmin. Tuen saajilla ja asiantuntijoilla on hieman erilainen käsitys TE-toimistoissa saatavan tiedon riittävyydestä. Asiantuntijat uskovat tietoa olevan paremmin saatavilla kuin tuen saajat.

Tukea saaneista yrittäjistä runsaat 70 prosenttia oli sitä mieltä, että starttirahan hakeminen on helppoa, mikä on todella korkea osuus. Miehet kokivat hakemisen hieman helpommaksi kuin naiset. Mitä vanhempi tuen hakija oli, sitä helpommaksi hän koki tuen hakemisen. Yli 50-vuotiaista yrittäjistä lähes 80 prosenttia oli sitä mieltä, että starttirahan hakeminen on helppoa.

Tukea saaneita pyydettiin myös arvioimaan kouluarvosanoin TE-toimiston toimintaa starttirahahakemuksen käsittelyssä. Keskimäärin vastaajat arvioivat TE-toimistojen palvelun 8,1 arvoiseksi. Vastaajien joukossa on tukea saaneita vuodesta 2005 vuoteen 2010. Kun tarkastellaan annettuja arvosanoja starttirahan myöntövuoden mukaan, huomataan, että starttirahaa saaneiden yrittäjien käsitys TE-toimistojen palveluista on hieman parantunut vuosi vuodelta nousten 7,8:sta vuonna 2005 8,1:een vuonna 2010.

Starttirahan myöntämisprosessissa mukana olevat asiantuntijat olivat nykymuotoiseen järjestelmään keskimäärin hieman tyytyväisempiä kuin tuen saajat (Taulukko 18), mikä lienee luonnollista.

Taulukko 18. Tuen saajien ja asiantuntijoiden näkemykset starttirahajärjestelmän tiedotuksesta ja toimivuudesta (1=täysin eri mieltä... 5=täysin samaa mieltä)

	vastaajaryhmä	n	ka.	kh.	eron merkit- sevyys
Tiedotus					
Starttirahasta löytyy tarpeeksi tietoa Internetistä.	tuen saajat	2 867	3.8	1.00	***
	asiantuntijat	197	3.8	0.91	
Starttirahasta saa hyvin tietoa TE-toimistosta.	tuen saajat	3 112	4.1	0.99	
	asiantuntijat	200	4.4	0.72	
Starttirahasta saa hyvin tietoa uusyrityskes- kuksista, seudullisista yrityspalvelupisteistä tai muista aloittavan yritystoiminnan tukipalveluista.	tuen saajat	2 939	4.1	0.93	
	asiantuntijat	197	4.2	0.77	
Tuen myöntö- ja maksatusprosessin toimivuus					
Sain starttirahapäätöksen riittävän nopeasti.	tuen saajat	3 299	4.1	1.01	***
	asiantuntijat	199	4.4	0.68	
Starttirahan maksuun hakeminen oli selkeää.	tuen saajat	3 260	4.1	0.99	***
	asiantuntijat	185	4.1	0.86	
Sain rahat tililleni riittävän nopeasti.	tuen saajat	3 283	4.2	0.95	
	asiantuntijat	183	4.0	0.95	

Käytetty testi: Mann-Whitneyn U-testi; ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05, † p<0.1

Tukea saaneiden ja asiantuntijoiden käsitykset prosessin nopeudesta olivat erilaiset. Asiantuntijat olivat tyytyväisempiä päätöksentekoprosessin nopeuteen kuin tuen saajat. Heillä oli kuitenkin hieman pessimistisempi käsitys maksatuksen nopeudesta kuin itse tuen saajilla. Tukea saaneista erityisesti naisyrittäjät olivat tyytyväisiä starttirahan maksatuksen nopeuteen. Päätöksenteon nopeuteen, ehtojen selkeyteen ja maksuun hakemisen yksinkertaisuuteen olivat muita tyytyväisempiä vanhemmat yrittäjät.

Starttirahalausunnot

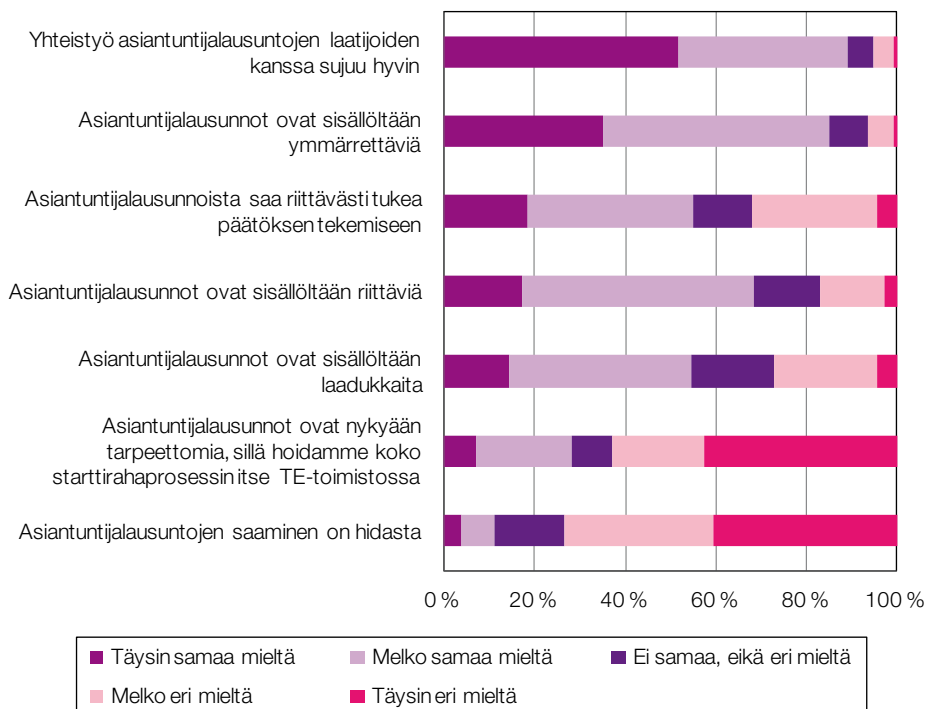
Starttirahalausuntojen rooli on suuri starttirahan myöntöprosessissa. TE-toimistoissa starttiraha-asioiden kanssa toimivista puolet (52 %) on tätä mieltä. Hieman yllättävä on kuitenkin tulos, että asiantuntijoista runsas neljännes ei pidä lausuntojen roolia merkittävänä päätöksenteossa.

Starttirahapäätösten valmistelijat ja päätösten hyväksyjät olivat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä asiantuntijalausuntojen sisältöön ja yhteistyöhön lausunnon laatijoiden kanssa (Kuvio 5). Näin on ollut myös aiemmissa starttirahajärjestelmää arvioineissa tutkimuksissa (Stenholm, 2006; 2007). Erityisen tyytyväisiä oltiin yhteistyön sujuvuuteen sekä lausuntojen ymmärrettävyyteen.

Vuoden 2007 tutkimuksessa (Stenholm, 2007) päätösten valmistelijat olivat selvästi tyytymättömämpiä asiantuntijalausuntojen nopeuteen kuin päätösten hyväksyjät. Samanlaista eroa valmistelijoiden ja päätösten hyväksyjien välillä ei ole tässä aineistossa. Tyytymättömien osuus on selvästi vähentynyt molemmissa ryhmissä.

Kokonaisuudessaan lausuntojen saamista piti hitaana 11 prosenttia vastanneista. Viisi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 22 prosenttia.

Kuvio 5. TE-toimistojen starttirahapäätösten tekijöiden ja valmistelijoiden näkemykset starttirahahakemuksia koskevista asiantuntijalausunnoista (n=108–113)

Jonkin verran tyytymättömyyttä esiintyi lausuntojen sisältöä kohtaan. Kolmannes vastanneista koki, että asiantuntijalausunnoista ei saa tarpeeksi tukea päätöksen tekemiseen. Myös tyytymättömyyttä lausuntojen laatuun oli havaittavissa. Vajaa kolmannes ei pidä asiantuntijalausuntoja laadukkaina. Päätöksen hyväksyjien ja valmistelijoiden mielipiteissä ei ollut eroa näiden tekijöiden suhteen. Yleisesti asiantuntijalausuntoja piti sisällöltään riittävinä kuitenkin kaksi kolmannesta vastanneista. Vastaajista alle viidennes (17 %) oli sitä mieltä, etteivät asiantuntijalausunnot ole sisällöltään riittäviä. Lääneittäin tarkasteltuna kriittisimpiä asiantuntijalausuntojen laatuun ja niiden hyödyllisyyden päätöksenteossa oltiin Etelä-Suomen läänissä. Tyytyväisimpiä oltiin Lapin läänissä. Tässä selvityksessä emme pääse kiinni asiantuntijalausuntojen riittävyyden ja laadun ongelmiin. Tätä olisi kuitenkin hyvä selvittää tulevaisuudessa.

Alle kymmenen prosenttia (7 %) vastanneista oli täysin samaa mieltä väitteen ”asiantuntijalausunnot ovat nykyään tarpeettomia, sillä hoidamme koko starttirahaprosessin itse TE-toimistossa” kanssa. Tämä kertoo ulkopuolisten asiantuntijapalvelujen tarpeellisuudesta.

Starttirahan hakijoille tarjottavan neuvonnan käyttö ja riittävyys

Starttiraha-asiantuntijoiden näkemys oli, että starttiraha-asiakkaiden saamat palvelut ovat riittäviä. Tätä mieltä oli 89 % vastanneista asiantuntijoista. TE-toimistojen antaman palvelun lisäksi tarvitaan kuitenkin muitakin palveluja. Asiantuntijoista 82 prosentin mielestä starttiraha-asiakkaat tarvitsevat nykyisten starttirahan palvelujen lisäksi muita palveluja yrityksen perustamis- ja käynnistämisvaiheeseen. Annetuista perusteluista huomataan, että asiantuntijat ovat tulkinneet kysymystä kahdella tavalla, osa on arvioinut tarvitaanko ylipäättään muita kuin TE-toimistojen palveluja, osa taas tarvitaanko jotain sellaisia palveluja, joita tänä päivänä ei ole tarjolla. Suurimmasta osasta vastauksia on vaikea arvioida, onko ko. palveluja vastaajan mielestä tarpeeksi vai ei. Palveluja mainittiin useimmiten tarvittavan aloitusvaiheen jälkeen (46 % vastauksista, joissa vaihe oli määritelty). Näiden palvelujen pariin nykymuotoinen starttirahajärjestelmä ei yrittäjiä juurikaan ohjaa. Aloitusvaiheeseen (27 %) ja sitä ennen (27 %) ajoittuvia palveluja kaivattiin yhtä useasti. Asiantuntijaryhmien välillä ei ole eroa käsityksissä starttiraha-asiakkaiden palvelutarpeista.

Myös starttirahaa saaneet yrittäjät olivat kyselyn perusteella hyvin tyytyväisiä TE-toimiston tarjoaman palvelun riittävyyteen. Starttirahayrittäjistä 83 prosenttia koki TE-toimistojen palvelun olleen riittävää, mikä ei kuitenkaan sulje pois muidenkin palvelujen tarvetta. Vastanneet mieltävät selvästi, että TE-toimistot neuvovat ensisijaisesti starttirahaan liittyvissä asioissa ja liiketoiminnan suunnitteluun tukea saadaan muilta tahoilta.

Vastanneista starttirahayrittäjistä lähes kaksi kolmesta oli hyödyntänyt TE-toimiston ulkopuolista asiantuntemusta yritystä perustaessaan (Taulukko 19). Vastaajien sukupuolen suhteen ilmeni, että naiset ovat hyödyntäneet muita asiantuntijapalveluja hieman miehiä useammin. Samoin muusta kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet vastaajat olivat hyödyntäneet myös muita palveluja TE-toimiston ohella.

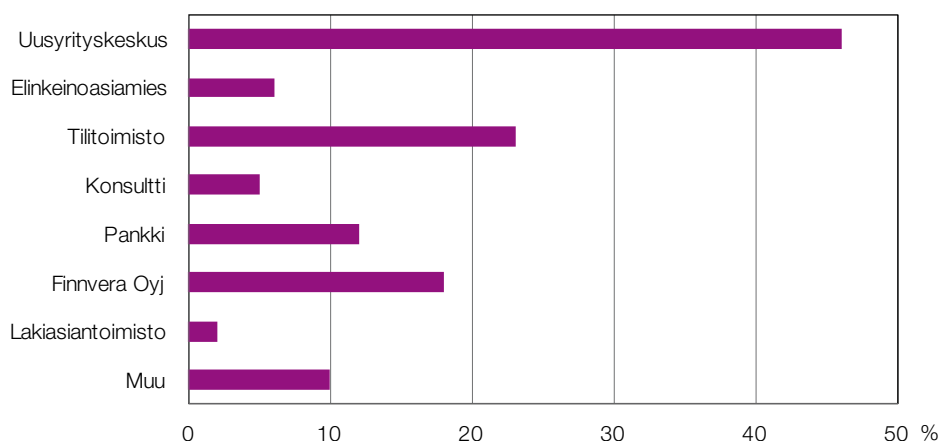
Yksin aloittaneet vastaajat olivat puolestaan hyödyntäneet muita asiantuntijapalveluja harvemmin kuin muut. ELY-alueittain tarkasteltuna havaitaan, että Satakunnassa, Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla TE-toimiston ulkopuolisia asiantuntijapalveluja on hyödynnetty muita alueita useammin. Vastavuoroisesti Pirkanmaalla hieman alle puolet vastaajista ei ole hyödyntänyt mitään muuta kuin TE-toimistojen palvelua yritystä perustaessaan.

Taulukko 19. TE-toimistojen ulkopuolisen asiantuntijapalvelun hyödyntäminen yrityksen perustamisen yhteydessä

	%
Kyllä	62
Ei	38
Yhteensä (n=3 380)	100

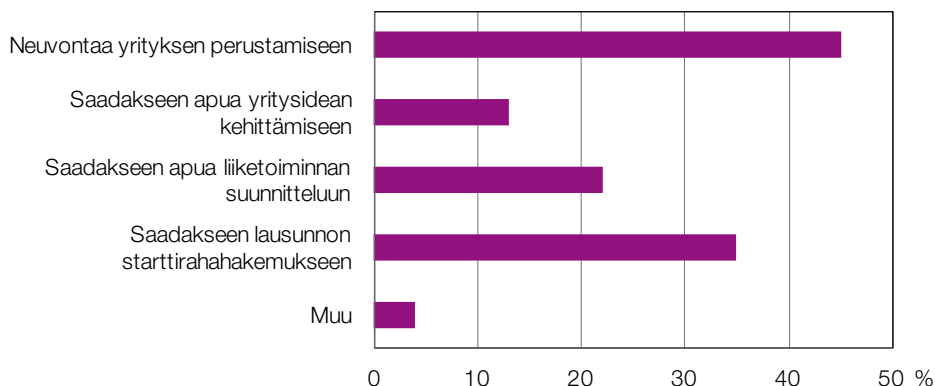
Useimmin hyödynnettyksi asiantuntijapalvelutahoksi mainittiin uusyrityskeskukset (Kuvio 6). Lisäksi tilitoimistojen ja Finnvera Oyj:n tarjoamia palveluja oli hyödynnetty melko usein. Muita mainittuja organisaatioita olivat muun muassa yrityshautomot, naisyrittäjakeskus, alueelliset kehitysyhtiöt ja yrittäjätutut.

Kuvio 6. Mitä muita asiantuntijatahoja starttirahayrittäjät olivat hyödyntäneet TE-toimiston lisäksi ("hyllä" vastanneiden osuus kaikista, n=3 380)

Lähes puolet vastaajista oli hyödyntänyt muita asiantuntijapalveluja saadakseen neuvontaa yrityksen perustamiseen (Kuvio 7). Kolmannes vastaajista oli puolestaan saanut lausunnon starttirahahakemukseensa TE-toimiston ulkopuolelta. Kansa-/peruskoulutaustaiset vastaajat olivat hyödyntäneet yrityksen perustamisneuvontaa muita useammin. Samoin muusta kuin pakosta yrittäjäksi ryhtyneet olivat hakeneet vastaavaa neuvontaa muita useammin. Yrityksen perustamisvuoden mukaan ilmeni, että aikaisemmin aloittaneet yrittäjät olivat hakeneet neuvontaa yrityksen perustamiseen selvästi harvemmin kuin esimerkiksi vuonna 2010 aloittaneet. Lisäksi perustamisneuvonnan hyödyntäminen korostui Kainuussa, Etelä- ja Pohjois-Savossa sekä Pohjanmaiden alueilla. Pirkanmaalla puolestaan yrityksen perustamisneuvontaa oli käytetty muita harvemmin.

Kuvio 7. Mihin tarkoitukseen muita asiantuntijapalveluja on hyödynnetty ("hyllä" vastanneiden osuus kaikista, n=3 380)

Vastaajilta selvitettiin myös, kenen aloitteesta he olivat hakeutuneet muiden asiantuntijapalvelujen äärelle. Yli puolet vastaajista oli hakeutunut oma-aloitteisesti kulloinkin kyseessä olevan asiantuntijapalvelun luo ja vajaa kolmannes oli ohjattu muualla TE-toimiston toimesta (Taulukko 20).

Taulukko 20. TE-toimistojen ulkopuolisen asiantuntijapalvelun hyödyntämisen syy

	%
Hakeutui oma-aloitteisesti	54
TE-toimisto ohjasi	29
Hakeutui muilta saamien suositusten kannustamana	14
Muu syy	3
Yhteensä (n=2 059)	100

Oma-aloitteisuus korostui silloin, kun vastaajat olivat hakeneet neuvontaa yrityksen perustamiseen. TE-toimistot puolestaan ohjasivat starttirahahakijoita toisaalle erityisesti silloin, kun kyseessä oli starttirahahakemukseen liittyvän lausunnon saaminen.

Kun tarkastellaan lähemmin, millaisia yrittäjiä TE-toimistot ohjaavat ulkopuolisten palveluntuottajien luokse, eroja ilmenee ainoastaan yrittäjän sukupuolen, sijainnin ja yritykselle saadun rahoituksen suhteen. TE-toimistoissa oli ohjattu miehiä naisia useammin muiden asiantuntijapalvelujen äärelle. Lisäksi vastaajia, jotka eivät olleet saaneet yritykselle muuta rahoitusta, oli ohjattu muita useammin myös muualle. ELY-keskuksittain Hämeessä, Pohjois-Karjalassa ja Lapissa hakijoita oli ohjattu muualle keskimääräistä enemmän. Päinvastainen tilanne oli Kainuussa, Etelä-Savossa ja Satakunnassa.

Starttirahayrittäjistä noin joka viides (19 %) olisi kaivannut vielä jotain lisäneuvontaa ja/tai neuvontapalveluja, joita hän ei syystä tai toisesta saanut. Suurin osa

vastanneista oli kuitenkin tyytyväinen saatavilla olevaan palvelutarjontaan. Palveluihin tyytyväisten starttirahaa saaneiden yrittäjien osuus kasvaa aloitusvuoden mukaan. Vielä vuosina 2005–2006 aloittaneista yli 25 % olisi tarvinnut palveluja, joita ei saanut, mutta vuonna 2010 aloittaneista vain alle 17 %. Sillä, oliko yrittäjä osallistunut yrittäjäyyskoulutukseen vai ei, ei ollut yhteyttä lisäneuvonnan tarpeeseen. Tulos viittaa siihen, että ainakin starttirahaa saaneille yrittäjille neuvontapalvelujen saatavuus on selvästi lisääntynyt, eikä suurempaa tarvetta lisäpalveluille ole.

Tarveharkinta tuen myöntämisessä

Starttiraha on nykyläinsäädännössä ensisijaisesti toimeentulotuki alkaville yrittäjille. Starttirahan tulee olla tarpeellinen yrittäjän toimeentulon turvaamiseksi sen lisäksi, että sen tulee olla välttämätön yritystoiminnan aloittamiselle. Tämän vuoksi asiantuntijoiden tulee kyetä arvioimaan sekä yrittäjän että yrityksen tuen tarve. Starttirahan ehdoista (ks. luku 1.1) on päätösten valmistelijoiden kannalta jo aiemmin ongelmallisena noussut esiin hakijan toimeentulotarpeen arvioiminen (Stenholm, 2006; 2007). Myös välttämättömyysehto, jonka mukaan yritystoiminta ei käynnistyisi ilman yrittäjälle myönnettävää starttirahaa, on koettu vaikeaksi arvioida. Kyselyssä selvitettiin starttiraha-asiantuntijoiden mielipiteitä näiden ehtojen hyödyllisyydestä sekä arviointikeinojen riittävydestä. Molempien kriteerien kohdalla asiantuntijoiden vastauksissa näkyi taiteilu kahden ajoittain vastakkaisen tavoitteen välillä: rahan kohdentaminen sitä eniten tarvitseville tai mahdollisimman kannattaviin yritysideoihin.

Starttirahaa koskevan lain (1295/2002) mukaan starttirahaa voidaan myöntää yrittäjäksi ryhtyvän toimeentulon turvaamiseksi. Kyselyyn vastanneita asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan, onko toimeentulon turvaaminen tarkoituksenmukainen ja toimiva edellytys starttirahan saamiselle. Vastaajista kolmen neljänneksen mielestä on. Neljännes suhtautui asiaan epäilevämmiin. Eri roolissa toimivien asiantuntijoiden mielipiteet eivät eronneet tässä asiassa.

Vaikka asiantuntijoista suurimman osan (61 %) mielestä TE-toimistoissa osataan arvioida hakijoiden toimeentulotarvetta ja toimistoilla on myös riittävän hyvät menetelmät tuen tarpeen arviointiin, olivat starttirahapäätösten valmistelijat tyytymättömiä toimistojen valmiuksiin tässä suhteessa (Taulukko 21). Starttirahapäätösten valmistelijoista yli puolet oli tyytymättömiä TE-toimistojen mahdollisuuksiin ja osaaamiseen (54 %) sekä vielä suurempi osuus toimeentulotilanteen selvitysmenetelmien riittävyteen (61 %). Vielä vuoden 2007 tutkimuksessa (Stenholm, 2007) kaksi kolmannesta starttirahapäätösten valmistelijoista arvioi silloisilla työvoimatoimistoilla olleen riittävän hyvät menetelmät arvioida starttirahaa hakevien henkilöiden toimeentulon tarvetta. Jo tuolloin valmistelijat kokivat palkkatyöstä siirtyvien starttirahan hakijöiden toimeentulon tarpeen arvioimisen vaikeammaksi kuin työttömien, ja vuoden 2007 jälkeen palkkatyöstä starttirahalle siirtyvien osuus hakijoissa on lisääntynyt. Päätösten hyväksyjät TE-toimistoissa samoin kuin ELY-keskusten starttirahavastaavat ja Finnvera Oyj:n edustajat näkivät tilanteen parempana.

Taulukko 21. Starttiraha-asiantuntijoiden käsitykset hakijoiden toimeentulon tarpeen arvioimisen mahdollisuuksista/osaamisesta sekä arviontimenetelmien riittävydestä

	Starttiraha-päätöksen valmistelijat	Starttiraha-päätöksen hyväksyjät	Muut TEM-konsernin alaiset asiantuntijat	TEM konsernin ulkopuoliset asiantuntijat	Muussa starttiraha-päätöksiin tai valmisteluun liittyvässä roolissa olevat	Yhteensä
<i>Starttirahaa koskevan lain (1295/2002) mukaan starttirahaa voidaan myöntää yrittäjäksi ryhtyvän toimeentulon turvaamiseksi. Onko TE-toimistossa riittävästi mahdollisuuksia/osaamista starttirahaa hakevien henkilöiden toimeentulon tarpeen arviointiin? (%) (p<0.01)</i>						
Kyllä	46	72	88	47	47	61
Ei	54	28	13	53	53	39
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	35	69	16	38	15	173
<i>Onko TE-toimistoilla riittävän hyvät menetelmät arvioida starttirahaa hakevien henkilöiden toimeentulon tarvetta? (%) (p<0.05)</i>						
Kyllä	39	65	81	60	60	60
Ei	61	35	19	40	40	40
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	31	66	16	37	15	165

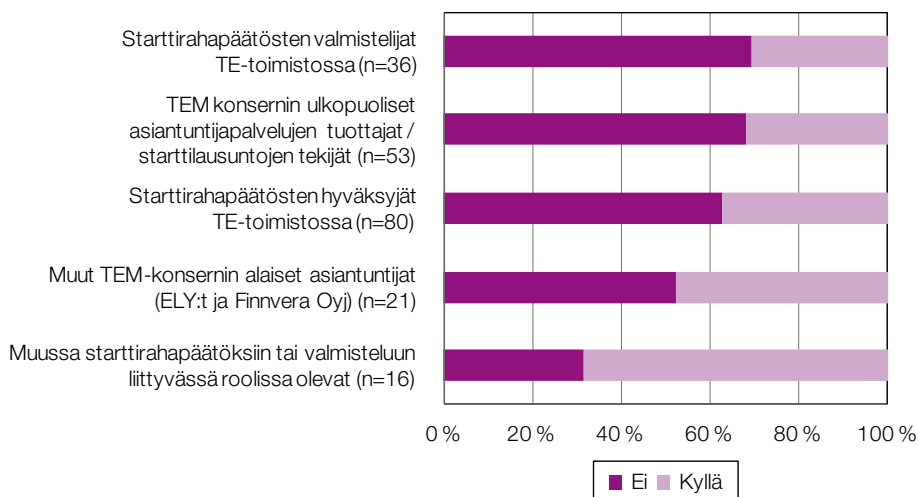
Avovastauksissa tuli esiin menestyvän liiketoiminnan ja toimeentulotarpeen vaatimusten mahdollinen ristiriitaisuus. Koska suunnitellun liiketoiminnan tulee olla kannattavaa, mutta ei kuitenkaan alkuvaiheessa niin kannattavaa, että tukea yrittäjän toimeentulon turvaamiseksi ei tarvittaisi, johtaa tämä joissain tapauksissa melkoiseen taiteiluun yritystoiminnan laskelmia tehtäessä.

Toimeentulotarpeen arviontimenetelmiin ehdotettiin pääpiirteissään kolmenlaisia muutoksia. Nämä olivat toimeentulokriteeristä luopuminen (16 kommenttia annetuista 63:sta, 25 %), selkeämmät ja yksiselitteiset kriteerit tarpeen arvioimiseen (12 kommenttia annetuista 63:sta, 19 %), sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö toimeentulotarpeen arvioinnissa (10 kommenttia annetuista 63:sta, 16 %). Yhdenmukaisempien kriteerien lisäämisen ja harkinnanvaraisuuden vähenemisen pelättiin kuitenkin lisäävän starttirahajärjestelmän byrokratiaa ja jäykkyyttä. TE-toimistoissa tuntui olevan myös jonkin verran haluttomuutta mennä enempiä ”sosiaali-toimen reviiirille”. Loput toimeentulon tarpeen arviointiin liittyvät kommentit toivat esiin näkemyksiä, joiden mukaan toimeentulon arviointi tulee pitää varsin yleisellä tasolla ja luottaa alkavan yrittäjän omaan arvioon, jatkaa nykyisen lausuntomenetelyn varassa tai kiristää arviointia ja ryhtyä pyytämään edellisten vuosien verotietoja tai tuloseselvityksiä hakijalta.

Toinen hankalaksi koettu kriteeri tuen myöntämiselle on asetuksessa (1346/2002) mainittu vaatimus, että tukea ei tulisi myöntää, jos yritystoiminta ilmeisesti

käynnistyisi ilman tukeakin. Lähes kaikki asiantuntijaryhmät kokivat tämän ehdon turhaksi (Kuvio 8). Kriittisimmin ehtoon suhtautuivat asiantuntijat, jotka ovat tiiveimmin tekemisissä hakijan ja hänen liiketoimintasuunnitelmansa kanssa – TE-toimistojen starttirahapäätösten valmistelijat sekä TEM-konsernin ulkopuoliset asiantuntijapalvelujen tuottajat ja starttirahalausuntojen laatijat.

Kuvio 8. Asetuksen (1346/2002) mukaan yhtenä starttirahan myöntämisen edellytyksenä on, ettei yritystoiminta ilmeisesti käynnistyisi ilman hakijalle myönnettävää tukea. Asiantuntijoiden arviot ehdon tarkoituksenmukaisuudesta.

Kielteisesti edellytykseen suhtautuvat perustelivat kantaansa sillä, että sellaisissa tapauksissa, joissa liiketoiminnan aloittaminen on kiinni starttirahasta, ei liiketoiminnan suunnittelua ole tehty tarpeeksi pitkälle. Tällöin ei myöskään tuen varaan rakentuva liiketoiminta ole muutenkaan terveellä pohjalla, kuten seuraavista TE-toimistojen starttirahapäätösten valmistelijoiden kommenteista käy ilmi:

"Yrityksen perustaminen ei mielestäni voisi olla starttirahan varassa."

"Hankala konkretisoida, koska asetukseen voidaan vedota aina näin haluttaessa."

"Jos tästä ehdosta pitää tiukasti kiinni, yhtään päätöstä ei tehtäisi. Yritystoiminta on päätetty aloittaa joka tapauksessa."

Ehtoa tukevia perusteluja olivat, että tarveharkinnan säilyttäminen turvaa instrumentin kustannustehokkuuden, sillä on tilanteita, jossa yrityksellä on jo valmis asiakaskunta ja tilat/välineet, jolloin kassavirtaa alkaa syntyä heti. Tällaisissa tapauksissa tuen myöntäminen olisi perusteetonta.

Tarveharkintaisten kriteerien kohdalla vastauksissa tuli selvästi esiin, että vastaajat pitivät järkevänä tavoitetta pyrkiä kohdentamaan tuki sitä eniten tarvitseville ja välttää näin ylimääräistä ”vuotoa” hakijoille, jotka aloittaisivat yrittämisen muutenkin ja pärjäisivät yrityksen alkumetrit ilman starttirahaa. Toisaalta ehtoja pidetään kuitenkin hyvin tulkinnanvaraisina ja vaikeasti todennettavina, mikä aiheuttaa joko epätietoisuutta ja turhaantumista hakemusten käsittelijöille tai johtaa ehtojen sivuuttamiseen päätöksenteossa. Starttirahan saajien puolella ongelmaa ei kuitenkaan tunnu olevan, sillä starttirahaa saaneet arvoivat starttirahan myöntämisen ehtojen olevan selkeät¹⁰. Vastauksissa tuli toistuvasti esiin, että arvio yrityksen elinkelpoisuudesta painaa käytännön päätöksenteossa tarveharkintaa enemmän.

5.2 Starttirahajärjestelmän monivaiheisuus ja väliarvioinnit

Nykyisin starttiraha myönnetään yleensä kahdessa jaksossa, jotka ovat enintään kuuden kuukauden mittaisia. Jos näiden kahden jakson jälkeen arvioidaan vielä olevan tarvetta toimeentulon turvaamiseen, voidaan starttirahaa myöntää vielä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Näin starttirahan maksimiaika on 18 kuukautta. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2012b.)

Starttirahan jatkokautta hakeneiden osuus vastaajista näyttää kasvaneen vuosi vuodelta. Aineistossamme vuonna 2005 yrityksensä aloittaneista 44 prosenttia haki jatkokautta (Taulukko 22). Vuonna 2010 myönteisen starttirahapäätöksen saaneista jo 73 prosenttia on hakenut jatkokautta starttirahalle, ja heistä peräti 91 prosenttia on sen myös saanut. Koko aikavälillä 2005–2010 myönteisten jatkopäätösten osuus on 88 prosenttia.

Taulukko 22. Starttirahan jatkokauden hakeminen, saaminen ja jaksottaisuuden sekä väliarviointien hyödyllisyys starttirahaa saaneiden keskuudessa

Aloitusvuosi	Jatkokautta starttirahalle hakeneet (%)***	Jatkokauden starttirahalle saaneet (%)*	Starttirahan jaksotus hyödyllistä (%)	Kokenut väliarvioinnin hyödylliseksi (%)
2005	44	87	71	52
2006	54	84	73	50
2007	56	83	77	55
2008	66	87	79	54
2009	68	86	77	55
2010	73	91	77	58
Yhteensä	66	88	77	56

10 ”Starttirahan myöntämisen ehdot ovat selkeät” -väittämän keskiarvo on 3,99 asteikolla 1–5, kun 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Jatkokautta oli haettu suhteessa eniten Kainuussa (80 %) ja Etelä-Pohjanmaalla (78 %), ja vähiten Varsinais-Suomessa (53 %) sekä Kaakkois-Suomessa ja Pirkanmaalla (63 % kummallakin alueella). Kainuu oli jatkokausihakemusten kärjessä ja Varsinais-Suomi hännällä jo vuonna 2007 (Stenholm, 2007). Jatkohakemusten läpimeno-osuuksissa ei ole alueellisia eroja. Aineistomme ei kerro, mistä alueelliset erot jatkohakemusten suhteellisissa osuuksissa johtuvat.

Yrittäjät, joille starttiraha on alkujaan osa rahoituskokonaisuutta, eli jotka ovat saaneet yritysrahoitusta, mutta kokevat starttirahan olleen itselleen tarpeellinen, hakivat muita ryhmiä useammin myös jatkokautta starttirahalle (75 %). Kaksi kolmesta yrittäjästä, joille starttiraha oli alkujaan yritystoiminnan aloittamisen edellytys, eli jotka eivät saaneet yritysrahoitusta ja kokivat starttirahan itselleen tarpeelliseksi, haki starttirahan jatkokautta. Puolestaan yrittäjistä, joille starttiraha ei ollut alkujaankaan toimeentulon kannalta välttämätön eli se toimi vain henkisenä tukena tai ylimääräisenä rahoituksena, jatkokautta haki harvempi kuin muista yrittäjistä.

Starttirahaa saaneet yrittäjät kokivat melko yksimielisesti rahoituspäätösten jaksotuksen hyödylliseksi (77 % vastanneista). Jatkorahoituksen perustana olevien väliarviointien hyödyllisyydestä ei kuitenkaan oltu aivan yhtä mieltä. Toki yli puolet starttirahan jatkokauden saaneista oli kokenut tehdyn väliarvioinnin hyödylliseksi, mutta hyödyllisyyttä epäilevien osuus oli myös melko suuri (44 %). Hyödyllisyyttä perusteltiin useimmiten sillä, että kaiken tohinan keskellä on hyvä pysähtyä arvioimaan yrityksen alkutaipaletta ulkopuolisen ihmisen kanssa, joka näkee tilanteen objektiivisemmin kuin yrittäjä itse. Starttirahan saajat kokivat arvioinnin tuoneen myös uskoa ja varmuutta itselle omaan tekemiseensä.

Kriittisemmin arviointiin suhtautuvilla oli useita perusteluja. Ensinnäkin ensimmäinen kausi oli heidän mielestään niin lyhyt, ettei sen jälkeen vielä pystynyt arvioimaan yrityksen tulevaisuutta. Toiseksi yrittäjät kokivat, ettei arviointi tuonut heille mitään uutta tietoa, jota he eivät olisi tienneet jo ennestään. Kolmanneksi kommenteissa tuli esiin jatkokautta hakeneiden mielikuva, että tehty arviointi oli liian pintapuolinen, eikä arvioiva virkailija ollut syventynyt arviointiin niin paljon kuin he olisivat toivoneet. Suuri osa jatkokautta hakeneista ei edes muistanut väliarviointia olleenkaan. Kaikki eivät olleet tienneet mahdollisuudesta jatkokauteen ja toivoivatkin tulevaisuudessa enemmän tähän liittyvää neuvontaa TE-toimistolta. Sama toive esitettiin jo vuoden 2007 tutkimuksessa (Stenholm, 2007). Melko moni oli myös toimittanut jatkohakemuksen myöhässä, jolloin siihen ei ole enää voitu tehdä myönteistä päätöstä. Tämä herätti katkeruutta ja TE-toimistolta toivottiin muistutusta jatkohakemuksen viimeisestä jättöpäivästä, vaikka se starttirahapäätöksissä mainitaankin.

Starttiraha-asiantuntijoiden käsitys starttirahajärjestelmän monivaiheisuuden ja väliarviointien hyödyllisyydestä oli pääsääntöisesti positiivinen (Taulukko 23). Väliarviointeja hyödyllisyyttä korostettiin enemmän kuin starttirahan monivaiheisuutta.

Taulukko 23. Starttirahan jaksottaisuuden sekä väliarviointien hyödyllisyys starttiraha-asiantuntijoiden keskuudessa (1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä)

	Starttirahajärjestelmän monivaiheisuus on tarkoituksenmukaista starttirahajärjestelmän toimivuuden kannalta.			Väliarvioinnit ovat hyödyllisiä starttirahajärjestelmän toimivuuden kannalta. (p<0.05)		
	n	ka.	kh.	n	ka.	kh.
Starttirahapäätöksen valmistelijat TE-toimistossa	36	3.8	0.97	37	4.0	0.85
Starttirahapäätöksen hyväksyjät TE-toimistossa	81	3.8	1.08	81	4.0	0.98
Muut TEM-konsernin alaiset asiantuntijat (ELY:t ja Finnvera Oyj)	17	3.1	1.32	18	4.1	0.87
TEM konsernin ulkopuoliset asiantuntijapalvelujen tuottajat / starttilausuntojen tekijät	52	3.8	1.06	51	4.5	0.76
Muussa starttiraha-päätöksiin tai valmisteluun liittyvässä roolissa olevat	14	3.9	0.54	14	4.1	0.95
Yhteensä	200	3.8	1.06	201	4.2	0.91

Käytetty testi: Kruskal-Wallis, merkitsevyyskriteeri p<0.05.

Varsinkin uusyrityskeskuksissa ja muissa vastaavissa TEM-konsernin ulkopuolisissa asiantuntijaorganisaatioissa starttirahalausuntoja tekevät uskoivat väliarviointien hyödyllisyyteen. Keskimääräistä epäilevämmän väliarviointien hyödyllisyyteen suhtautuivat starttirahapäätösten valmistelijat TE-toimistoissa, mutta hekin olivat keskimäärin melko samaa mieltä kuin väite, että väliarvioinnit ovat hyödyllisiä starttirahajärjestelmän toimivuuden kannalta.

5.3 Starttirahajärjestelmän muutostarpeet

Starttirahajärjestelmän muutostarpeita kartoitettiin sekä pyytämällä starttirahaa saaneita yrittäjiä ja starttiraha-asiantuntijoita arvioimaan nykyisen järjestelmän ominaisuuksia, kuten maksatusta ja suuruutta, sekä ottamaan kantaa erilaisiin heille esitettyihin muutosehdotuksiin. Muutosehdotukset liittyivät starttirahan rooliin ja kohderyhmään.

Tyytymättömmimpiä starttirahaa saaneet yrittäjät olivat starttirahan määrään ja kestoon (Taulukko 24). Erityisesti tuen määrän toivottiin olevan suurempi. Tyytymättömmimpiä olivat yrittäjät, joille starttiraha oli osa muuta rahoituskokonaisuutta, yrittäjät, jotka olivat olleet työttömiä yritystä perustaessaan, olivat yli 40-vuotiaita tai joilla oli jo aiempaa yrittäjäkokemusta.

Taulukko 24. Tuen saajien ja asiantuntijoiden näkemykset starttirahajärjestelmän tiedotuksesta ja toimivuudesta ja kehittämisehdotuksista (1=täysin eri mieltä... 5=täysin samaa mieltä)

	vastaajaryhmä	n	ka.	kh.	eron merkitsevyys
Järjestelmän kehittäminen					
Starttirahan kuukausittainen maksurytmi on minulle hyvä	tuen saajat	3 262	4.5	0.82	
	asiantuntijat	197	4.4	0.75	
Starttiraha olisi parempi maksattaa nykyistä harvemmin (esim. kolmen kuukauden välein)	tuen saajat	3 166	1.6	0.86	
	asiantuntijat	194	1.6	0.90	
Starttiraha olisi parempi maksattaa etukäteen kuin takautuvasti	tuen saajat	3 088	2.8	1.29	***
	asiantuntijat	197	2.2	1.20	
Starttirahan nykyinen määrä on riittävä	tuen saajat	3 141	2.5	1.24	***
	asiantuntijat	200	3.6	1.17	
Starttirahan nykyinen kesto on riittävä	tuen saajat	3 123	2.7	1.28	***
	asiantuntijat	201	3.9	1.09	

Käytetty testi: Mann-Whitneyn U-testi; ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05, † p<0.1

Starttirahan nykyiseen kuukausittaiseen maksurytmiin oltiin tyytyväisiä niin tukea saaneiden kuin asiantuntijoidenkin ryhmässä. Molemmissa ryhmissä tyytyväisten osuus oli noin 90 prosenttia vastanneista. Valtaosa vastaajista oli tyytyväisiä myös tuen maksattamiseen jälkikäteen sen sijaan, että maksatus muutettaisiin etukäteen tapahtuvaksi. Tukea saaneissa oli hieman enemmän etukäteistuen kannattajia kuin asiantuntijoiden joukossa. Erityisesti korkeasti koulutetut (korkeampi kuin perus- tai ammatillinen koulutus), kaupan ja palvelualalla toimivat sekä aiemmin yrittäjänä toimineet suhtautuivat positiivisimmin tuen maksamiseen etukäteen.

Kyselyyn kerättiin myös erilaisia starttirahan kehittämisehdotuksia, joita sitten testattiin starttirahaa saaneilla yrittäjillä sekä starttiraha-asiantuntijoilla. Starttirahaa saaneille ehdotettiin kahta erilaista tapaa jaksottaa starttirahan maksatus ilman että starttirahan kustannukset lisääntyisivät. Ehdotettiin, että starttirahaa maksettaisiin vähemmän, mutta pidempään tai enemmän, mutta lyhyemmän aikaa. Kumpikaan vaihtoehto ei saanut juuri kannatusta¹¹. ”Pidempään ja vähemmän” -vaihtoehto viehätti jonkin verran enemmän naisyrittäjiä, alemman koulutuksen saaneita sekä sellaisia, jotka kokivat starttirahan tarpeelliseksi yrityksen alkuvaiheessa (starttiraha joko osa kokonaisuutta tai edellytys).

Starttirahaa saaneiden keskuudessa pidettiin melko selvänä, että starttiraha on tuki yrittäjälle eikä yritykselle, ja sellaisena sen tulisi pysyäkin. Starttirahaa saaneista 93 prosenttia oli sitä mieltä, että starttiraha tulisi maksaa yrittäjäksi ryhtyvälle sen sijaan, että se maksettaisiin yritykselle. Mitä lyhyempi aika starttirahan myöntämisestä oli, sitä selvemmin starttiraha nähtiin yrittäjälle suunnattavana tukena.

11 ”Vähemmän, mutta pidempään” -vaihtoehdon keskiarvo on 2,74 ja ”enemmän, mutta lyhyemmän aikaa” -vaihtoehdon keskiarvo on 2,42 asteikolla 1–5, kun 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Starttiraha-asiantuntijat olivat yhtä vakaasti (90 %) sitä mieltä, että starttiraha tulee säilyttää yksilön toimeentulon tukena, eikä muuttaa sitä yritystueksi (Taulukko 26). TE-toimistojen ulkopuolisista TEM-konsernin alaisista asiantuntijoista ELY-keskuksissa sekä Finnvera Oyj:ssä lähes kolmannes (31 %) kuitenkin kannatti tuen muuttamista yritystueksi. Vankimmin yrittäjälle maksettavan tuen kannalla olivat TE-toimistojen starttirahapäätösten hyväksyjät.

Starttiraha on nykyään luonteeltaan toimeentulon tuki alkavalle yrittäjälle. On käyty keskustelua siitä, voisiko sen luonne muuttua jatkossa enemmän alkavalle yrittäjälle maksettavaksi yrityksen perustamisen kannustinrahaksi. Kyselyyn vastanneista asiantuntijoista kolmanneksen mielestä starttirahan enemmän yrittäjyyteen kannustava rooli olisi hyvä muutos starttirahalle. Asiantuntijaryhmien mielipiteet erosivat selkeästi tämän kysymyksen suhteen. Erityisesti ELY-keskusten ja Finnvera Oyj:n asiantuntijat tukivat tätä kantaa. Myös starttirahapäätösten valmistelijoista kolmannes muuttaisi starttirahaa enemmän tähän suuntaan.

Nykymuotoisena starttirahaa ei saa osa-aikaiseen yrittäjyyteen. Asiantuntijoista suurin osa (73 %) oli sitä mieltä, ettei starttirahaa tulekaan laajentaa täyspäiväisen yrittäjyyden ulkopuolelle (Taulukko 25). Selvimmin tätä mieltä olivat TE-toimistojen starttirahapäätösten hyväksyjät, joista 81 prosenttia oli sitä mieltä että starttirahaa ei tule laajentaa osa-aikaiseen yrittäjyyteen. Eniten kiinnostusta laajentamiseen oli TEM-konsernin ulkopuolisilla starttirahalausuntojen tekijöillä ja muilla asiantuntijoilla.

Taulukko 25. Asiantuntijoiden mielipiteet starttirahan roolista ja laajentamisesta osa-aikaisen yrittäjyyden tueksi

	Starttirahapäätöksen valmistelijat TE-toimistossa	Starttirahapäätöksen hyväksyjät TE-toimistossa	Muut TEM-konsernin alaiset asiantuntijat (ELY:t ja Finnvera Oyj)	TEM-konsernin ulkopuoliset asiantuntijapalvelujen tuottajat/starttilausuntojen tekijät	Muussa starttirahapäätöksin tai valmisteluun liittyvässä roolissa olevat	Kaikki	n
Tulisiko starttiraha mielestänne maksaa yrittäjäksi ryhtyvälle vai yritykselle? (%) *							
Yrittäjälle	85	96	69	92	83	90	166
Yritykselle	15	4	31	8	17	10	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	
n	33	73	16	51	12		185
Tulisiko starttiraha muuttaa mielestänne jatkossa aiempaa enemmän yrityksen perustamisen kannustinrahaksi? (%) **							
Kyllä	35	24	73	29	14	32	45
Ei	65	76	27	71	86	69	96
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	
n	20	58	15	41	7		141
Näettekö osa-aikaisen yrittäjyyden edistämisen tarkoituksenmukaiseksi starttirahalla? (%) †							
Kyllä	25	19	21	41	33	27	49
Ei	75	81	79	59	67	73	131
Yhteensä	100	100	100	100	10	100	
n	32	69	19	51	9		180

Käytetty testi: hki2-testi; ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05, † p<0.1; Ei osaa sanoa -vastaukset poistettu.

Kaiken kaikkiaan suuria kehittämispaineita ei tuntuisi starttirahajärjestelmään kohdistuvan. Instrumentti tuntuu toimivan. Ainoastaan nykyisiä myöntökriteereitä kritisoitiin jonkin verran, kuten luvussa (5.1) todettiin. Samansuuntainen on myös tämän luvun tulos, jonka mukaan varsinkin eräissä asiantuntijaryhmissä oltaisiin halukkaita kehittämään starttirahaa enemmän yritystoiminnan aloittamisen kannustimeksi toimeentulon tuen sijaan. Starttirahaa saaneet puolestaan toivoisivat tukea suuremmaksi niin pituudeltaan kuin kuukausieriltään.

6 Kokonaisarvio ja toimenpidesuosituks

6.1 Starttirahan merkitys yrittäjäksi ryhtymisen ja yritystoiminnan jatkuvuuden suhteen

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vuosina 2005–2010 starttirahaa saaneiden henkilöiden ja heidän yritystensä tilaa talvella 2011–2012. Lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin starttirahapäätösten kanssa tekemisissä olevilta asiantuntijoilta: starttirahapäätösten hyväksyjiltä, päätösten valmistelijoilta, Finnvera Oyj:n edustajilta sekä TE-hallinnon ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Tutkimusaineisto kerättiin Internet-kyseilyn vuoden 2011 joulukuun ja vuoden 2012 helmikuun välisenä aikana. Vastausprosentit olivat hyvät (25–57 %).

Tulokset osoittavat, että starttirahalla on myönteinen vaikutus yrittäjäksi ryhtymisen kannalta. Vastaajista runsas puolet koki starttirahan olleen tarpeellinen heidän toimeentulonsa turvaamiseksi, ja usea koki starttirahan nopeuttaneen tai mahdollistaneen yrittäjäksi ryhtymisen. Siltikin rahamääräisenä tukena starttiraha koetaan suhteellisen pieneksi, ja osan mielestä starttirahaa olisi voitu myöntää enemmänkin. Kun starttirahaa arvioitiin yrittäjäksi ryhtymisen ja yrityksen aloittamisen kannalta, puolet tutkimukseen osallistuneista starttirahaa saaneista yrittäjistä koki, että he olisivat ryhtyneet yrittäjäksi myös ilman starttirahaa.

Kun starttirahan vaikuttavuutta arvioidaan starttirahan koetun merkityksen perusteella, tulokset osoittavat, että osassa tapauksia on kyse niin sanotusta vuodosta, jossa starttirahaa on myönnetty henkilöille, jotka olisivat perustaneet yrityksensä ilman starttirahaakin. Samoin starttirahan koettua merkitystä selittävät tekijät osoittivat, että mitä lyhyemmäksi ajaksi starttirahaa myönnetään, sitä pienemmäksi sen merkitys koetaan.

Starttirahan merkityksen kannalta mielenkiintoinen tulos on se, että taloudellisen tuen lisäksi starttirahalla on myös henkistä tukea vastaava rooli aloittavien yrittäjien keskuudessa. Lähes puolet starttirahayrittäjistä koki, että starttiraha on yhteiskunnalta positiivinen signaali yrittäjyydelle. Laajemmassa tarkastelussa starttirahan merkitys korostui naisten, yksinään yrittäjäksi ryhtyneiden ja vähän aiempaa yrittäjä- tai toimialakokemusta omaavien vastaajien keskuudessa, mikä antaa olettaa, että tällöin starttirahan saaminen on voinut kompensoida yrittäjyyttä tukevan henkilökohtaisen verkoston puutetta.

Vastaajien joukosta voidaan korostaa kahden demografisen ryhmän suhteellisen korkeaa esiintymistä. Koko Suomen aikuisväestön yrittäjäaktiivisuuteen verrattuna (vrt. Stenholm ym., 2011) tämän tutkimuksen aineistossa on huomattavan paljon sekä kolmatta ikää lähestyviä (yli 55-vuotiaita) että akateemisia yrittäjiä. Lähempänä eläkeikää olleille henkilöille starttiraha on usein mahdollistanut tai edistänyt

yrittäjäksi ryhtymistä silloin, kun työmarkkinat ovat heidän kohdallaan kaventuneet siinä määrin, että yrittäjyys on tarjonnut ainoan mahdollisuuden työllistyä. Akateemisten starttirahaa saaneiden yrittäjien kohdalla puolestaan ilmeni, että he aloittivat yritystoiminnan keskimääräistä pienemmällä rahoituksella. Tätä voi selittää esimerkiksi se, että perustettu yritystoiminta on pohjautunut heidän asiantuntemukseen (esim. konsultointi), jolloin aloituskustannukset ovat selvästi pienemmät kuin esimerkiksi tuotannollista yritystoimintaa aloitettaessa.

Yrittäjäksi ryhtymisen ohella starttirahalla näyttää olevan myönteinen vaikutus starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämiseen ja yrittäjänä pysymiseen. Tutkimuksessa ilmeni, että neljanteen toimintavuoteen asti starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämisasteet ovat hieman korkeampia kuin yritysten eloonjäämisasteet ovat Suomessa keskimäärin. Seurantatutkimukseen osallistuneista, kuusi vuotta sitten, vuonna 2005, perustetuista starttirahayrityksistä oli tutkimus-
hetkellä toiminnassa edelleen 38 prosenttia. Tarkemmat analyysit osoittivat, että saadun starttirahan lisäksi yritysten eloonjäämistä ja yrittäjänä pysymistä näyttää lisäävän vastaajan yrittäjyyttä tukeva henkinen pääoma, pidempään jatkunut koulutus ja vastaajan suhtautuminen intohimoisesti yrittäjänä toimimiseen. Myös muusta syystä kuin työpaikan luomiseksi yrityksen perustaneiden tai ei-työttömänä yrittäjäksi ryhtyneiden vastaajien perustamat yritykset ovat jatkaneet toimintaansa muita useammin.

Aloitusvuodesta riippuen 50–80 prosenttia vastaajista työskenteli yrityksessään kokopäivätoimisesti. Mitä nuoremasta yritystoiminnasta oli kyse, sitä useammin vastaaja työllistyi siinä kokopäivätoimisesti. Tutkituista yrittäjistä lähes % oli pal-
kannut yritykseensä ulkopuolista henkilökuntaa. Tämä osuus on kaksinkertainen aiempiina selvityksiin verrattuna. Tähän eroon voi vaikuttaa osaltaan se, että ulkopuolisten palkkaamista kysyttiin eri ajankohtina eri kysymyksillä. Vielä isompi ero aikaisempien ja tämän tutkimuksen tuloksissa ilmenee, kun tarkastellaan vastaajien näkemyksiä tulevasta ulkopuolisten työllistämisestä. Vuoteen 2014 mennessä ulkopuolisia aikoo työllistää jopa % vastaajista. Vastaajista 62 prosenttia työllisti ulkopuolisia ja aikoo myös työllistää vuonna 2014. Nämä näkemykset tulevasta ulkopuolisten työllistämisestä ovat karkea tulevaisuuden yrityskasvua kuvaava mittari. Sen voidaan kuitenkin olettaa kuvastavan vastaajien pyrkimyksiä kasvattaa yritystään. Vaikka läheskään kaikki näistä aikomuksista eivät toteudu, näkemyksiä voidaan pitää positiivisina starttirahajärjestelmän kannalta.

6.2 Starttirahajärjestelmän toimivuus

Kokemuksia starttirahajärjestelmästä kerättiin niin starttirahaa saaneilta yrittäjiltä kuin starttirahan haku-, myöntö- ja maksatusprosessissa mukana olevilta asiantuntijoilta. Starttirahajärjestelmän saamat arviot olivat sekä tukea saaneiden että starttiraha-asiantuntijoiden suunnalta pääosin hyvin positiivisia. Kouluarvosanalla mitattuna starttirahaa saaneiden yrittäjien tyytyväisyys oli yli kahdeksan luokkaa.

Starttirahaa hakeville tuntuu olevan tarjolla tietoa starttirahasta riittävästi ja monesta lähteestä. Starttirahaa saaneet yrittäjät kokivat myös itse tuen hakemisen helpoksi. Kaikkein tyytyväisimpiä koko hakuprosessiin olivat vanhimmat hakijat. Nuoret starttirahan saajat kritisoivat eniten saatavilla olevan tiedon määrää ja naisyrittäjät pitivät tuen hakemista hieman vaikeampana kuin mieshakijat.

Starttirahahakemuksen liitteeksi hakijan liikeideasta tarvitaan lausunto tapauskohtaisen harkinnan mukaan. Suurin osa TE-toimistojen starttiraha-asiantuntijoista oli asiantuntijalausuntojen antajien ja TE-toimistojen väliseen yhteistyöhön sekä lausuntojen sisältöön tyytyväisiä. TE-toimistojen starttirahapäätösten hyväksyjistä ja valmistelijoista kuitenkin vajaa kolmannes kokee starttirahalausuntojen sisällössä olevan kehittämisen varaa, mihin tulisi paikallistasolla kiinnittää huomiota. Aiemmissa selvityksissä on tullut esiin, että asiantuntijalausuntojen saaminen on välillä kestänyt liian kauan, mutta tämä ongelma tuntuu poistuneen, sillä nyt sekä päätösten hyväksyjät että valmistelijat olivat tyytyväisiä lausuntojen saamisen nopeuteen.

TE-toimistojen tarjoamaan palveluun olivat tyytyväisiä sekä starttirahaa saaneet yrittäjät että starttiraha-asiantuntijat. TE-toimistolta haettiin ensisijaisesti starttirahaan liittyvää neuvontaa. Tämän lisäksi runsaat 60 prosenttia yrittäjistä hyödynsi TE-toimiston ulkopuolisia palveluja yrityksen perustamisen yhteydessä. Puolet starttirahan saajista hakeutui oma-aloitteisesti TE-toimiston ulkopuolisiin palveluihin, jolloin yleisimmin haettiin neuvontaa yrityksen perustamiseen. Useimmiten käännyttiin uusyrityskeskuksen puoleen. TE-toimistot puolestaan ohjasivat starttirahahakijoita ulkopuolisten palvelujen ääreen starttirahahakemukseen liittyvää lausuntoa varten. Starttirahayrittäjistä noin joka viides olisi kaivannut neuvontapalveluja, joita hän ei syystä tai toisesta ollut saanut. Suurin osa vastanneista oli kuitenkin tyytyväinen saatavilla olevaan palvelutarjontaan.

Starttirahan ehdoista tarkasteltiin erikseen kahta tuen tarpeeseen liittyvää ehtoa, joiden mukaan (i) tukea ei tulisi myöntää, jos yritystoiminta ilmeisesti käynnistyisi ilman tukeakin ja (ii) jos yrittäjäksi ryhtyvän toimeentulo on muulla tavoin turvattu. Erityisesti starttirahapäätösten valmistelijat kokivat nämä tarveharkintaa vaativat ehdot vaikeiksi todentaa. Niiden arviointiin ei ole olemassa selkeää ohjeistusta. Ohjeistuksen puute vaikeuttaa päätöksentekoa, kun kriteereistä halutaan pitää kiinni. Positiivisena puolena on toki valmistelijoiden suuri tapauskohtainen harkinnanvapaus, mikä mahdollistaa tilannekohtaisten tekijöiden huomioon ottamisen.

Toimeentuloehto tuntui vaivaavan erityisesti TE-toimistojen starttirahapäätösten valmistelijoita, kun taas tuen välttämättömyys yritystoiminnan aloitukselle koettiin turhaksi kriteeriksi kaikissa asiantuntijaryhmissä. Toimeentulolle tarpeellisuus ja yritystoiminnalle välttämättömyys -ehdot eivät nähtävästi näyttäyty kovinkaan hämmäntävinä starttirahaa saaneille. He olivat melko yksimielisesti sitä mieltä, että starttirahan myöntämisen ehdot ovat selkeät. Kielteisen päätöksen saaneiden joukossa kritiikkiä saattaisi esiintyä enemmän. Tätä oletusta tukee se, että kielteisen

päätöksen starttirahan jatkohakemukseen saaneet yrittäjät suhtautuivat jatkohakemukseen liittyvään arviointi- ja päätösprosessiin kriittisemmin kuin myönteisen päätöksen saaneet.

Starttirahan jatkokautta hakeneiden osuus vastaajista on lisääntynyt vuosi vuodelta. Aktiivisuus starttirahan jatkokauden hakemiseen vaihtelee alueittain. Jatkokauden hakeminen on yleisintä Kainuun ELY-alueella ja vähäisintä Varsinais-Suomen ELY-alueella. Alueelliset erot ovat pysyneet samoina kuin vuoden 2007 selvityksessä. Kainuu oli jatkokausihakemusten kärjessä ja Varsinais-Suomi hännällä jo tuolloin (Stenholm, 2007). Jatkohakemusten hyväksymisosuuksissa ei ole alueellisia eroja.

Starttirahan rahoituspäätösten jaksotusta pidettiin starttirahaa saaneiden yrittäjien joukossa hyödyllisenä. Jatkorahoituksen perustana olevia väliarviointeja kuitenkin kritisoi 44 prosenttia starttirahan jatkokauden saaneista. Niitä pidettiin turhina, aikaa ja rahaa vievinä sekä usein liian yleisluontoisina. Arviointi ajoittuu yrittäjien arvion mukaan liian aikaiseen vaiheeseen, eikä saaduista neuvoista koettu olevan toivotunlaista hyötyä yrityksen kehittämiseen. Yksittäisissä kommentteissa valitettiin myös, että kaikki eivät ole saaneet TE-toimistosta tietoa mahdollisuudesta hakea starttirahakaudelle jatkoa. Starttiraha-asiantuntijoiden käsitys starttirahajärjestelmän monivaiheisuuden ja väliarviointien hyödyllisyydestä on myös suurimmaksi osaksi myönteinen. Starttiraha-asiantuntijoilla oli vahvempi usko väliarviointien hyödyllisyyteen alkavalle yrittäjälle kuin yrittäjillä itsellään.

Starttirahaa saaneiden kritiikki kohdistui selkeimmin starttirahan määrään ja tukikauden pituuteen. Erityisesti tuen määrän toivottiin olevan suurempi. Tyytymättömiä olivat yrittäjät, jotka olivat yli 40-vuotiaita, olivat olleet työttömiä ennen yrityksen perustamista tai joilla oli jo aiempaa yrittäjäkokemusta. Taloudellisen merkityksen lisäksi starttirahaa saaneet yrittäjät kokivat tuen rohkaiseen lähtemään yrittäjäksi ja osoittavan yhteiskunnan positiivista asennoitumista yrittäjyyteen, mikä on erityisen tärkeää ensimmäistä kertaa yrittäjäksi ryhtyville. Tuen saajat painottivat myös, että parempi pienikin tuki kuin ei tukea lainkaan. Starttirahan kuukausittainen maksurytmi koettiin hyväksi.

Sekä starttiraha-asiantuntijat että starttirahaa saaneet yrittäjät olivat yksimielisiä siitä, että starttiraha tulee säilyttää yrittäjälle maksettavana tukena sen sijaan, että siitä tulisi yritystuki. Kysymys siitä, tulisiko tuen olla enemmän toimeentulotuki vai kannustin yrityksen perustamiseen, jakoi mielipiteitä. Kyselyyn vastanneista asiantuntijoista kolmanneksen mielestä olisi hyvä, jos starttiraha muuttuisi enemmän kannustimeksi yrittäjyyteen. Asiantuntijaryhmien mielipiteet erosivat selkeästi tämän kysymyksen suhteen. Erityisesti ELY-keskusten ja Finnvera Oyj:n asiantuntijat tukevat tätä kantaa. Starttirahan laajentaminen koskemaan sivutoimista yrittäjyyttä sai vain 27 prosentin kannatuksen starttiraha-asiantuntijoiden keskuudessa.

6.3 Toimenpidesuosituksset

Tämän selvityksen perusteella starttirahajärjestelmää voidaan pitää toimivana tuki-instrumenttina. Starttirahayrittäjien näkemykset osoittavat, että vaikka yli puolet vastaajista oli tässäkin tutkimuksessa sitä mieltä, että he olisivat perustaneet yrityksen myös ilman starttirahaa, starttiraha on silti huomattavan usein vaikuttanut myönteisesti – nopeuttaen ja mahdollistaen – yrityksen perustamiseen. Starttirahan kanssa tekemisissä olevien asiantuntijoiden mielestä starttirahajärjestelmä toimii pääasiassa hyvin, vaikka jossakin kohdin asioita toivotaan kehitettävän. Selvityksen tulosten perusteella esitämme seuraavia toimenpidesuosituksia starttirahajärjestelmän kehittämiseksi.

Selvityksessä kerättiin mielipiteitä ja kehitysehdotuksia starttirahan haku- ja myöntämisprosessin toimivuudesta. Näiden tulosten perusteella voidaan suositella **TE-toimistojen roolin selkiyttämistä ja synergiaetujen hakemista** vakiinnuttamalla Finnvera Oyj:n sekä TE-hallinnon ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Saamamme tulokset puoltavat sitä, että **TE-hallinnon ulkopuolisia asiantuntijapalveluja, kuten yrittäjyysneuvontaa ja -ohjausta sekä starttirahalausuntoja, hankitaan tulevaisuudessakin TE-toimistojen ulkopuolisilta toimijoilta**. Yhteistyön on todettu toimivan hyvin ja ulkopuolisten starttirahalausuntojen laatuun ja nopeuteen ollaan pääosin tyytyväisiä TE-toimistoissa. Yksittäisiä ongelmia toki löytyi, ja niihin pitää kiinnittää aluetasolla enemmän huomiota. Asiakkaat, eli starttirahaa saaneet olivat kommentissaan tyytyväisiä TE-hallinnon ulkopuolisten asiantuntijapalveluja antavien tahojen palveluihin ja voidaankin toivoa, että starttirahalausunnon hakemisen myötä syntyvä kontakti TE-hallinnon ulkopuoliseen asiantuntijapalveluun madaltaa yrittäjän kynnystä hakea muitakin palveluja sieltä.

Yhteistyötä Finnvera Oyj:n kanssa tulisi tiivistää sellaisten hakijoiden kohdalla, jotka ovat myös Finnvera Oyj:n asiakkaita. Ei ole taloudellisesti järkevää teettää kahta lausuntoa yrittäjän liikeideasta, vaan selviä synergieatuja olisi saavutettavissa kehittämällä käytäntö, jossa molemmat tahot hyödyntävät samanaikaisissa rahoitushakemustapauksissa samaa lausuntoa.

Selvityksen **tulokset tukevat starttirahan säilyttämistä**, yrittäjäksi ryhtyvälle henkilölle suunnattuna tukena sen sijaan, että se muutettaisiin yritystueksi, kuten jotkut asiantuntijavastaajista ehdottivat. Sen sijaan vastaajien mielipiteet starttirahan tehtävästä ovat ristiriitaisia. Sekä starttirahan säilyttäminen yrittäjän toimeentulon tukena, että sen roolin muuttaminen enemmän kannustimeksi yrittäjyyteen saivat kannatusta vastaajien joukossa.

Starttirahan muuttuminen enemmän yrittäjyyskannustimeksi kyseenalaistaisi toimeentulotarpeen arvioinnin mielekkyyden. Toisaalta nykymuodossaan toimeentulotarpeen arviointi koettiin vaikeaksi. Selkeänä toimenpidesuosituksena voidaankin tuoda esiin **toimeentulotarpeen arvioinnin menetelmien ja tarpeellisuuden kriittinen läpikäynti** lainsäädäntötasolla. Mahdollisia toimintalinjoja on kaksi. Yksi

vaihtoehto on luopua toimeentulokriteeristä, jolloin tuki muuttuisi luonteeltaan enemmän kannustimeksi yritystoiminnan aloittamiseen nykyisen toimeentulon turvaamisen sijaan. Tällöin tuen saisivat kaikki alkavat yrittäjät, jotka täyttävät starttirahan saamisen muut kriteerit. Etuna tässä mallissa olisi hakijoiden tasavertaisuuden lisääntyminen, mutta tällöin uhkana on tuen ohjautuminen sellaisille hakijoille, jotka eivät sitä tarvitse. Samoin tämä toimintalinja lisäisi merkittävästi kustannuksia tai pienentäisi myönnettävän kannustinrahan määrää.

Toinen tapa ratkaista ongelma olisi selkeän maanlaajuisen kriteeristön luominen, jonka avulla TE-toimistojen valmistelijat voisivat arvioida hakijan taloudellista tilannetta. Hyötynä tässä on hakijoiden nykyistä tasapuolisempi kohtelu sekä käsittelijöiden työn selkiytyminen tältä osin. Vaarana voidaan nähdä starttirahajärjestelmän jäykistyminen sekä työmäärän lisääntyminen. Synergiaetuja olisi mahdollista saavuttaa kehittämällä tiedonkulkua verohallinnon, Kelan, kunnan ja työvoimaviranomaisten välillä.

Starttirahan myöntämisehtojen mukaisesti tukea ei tule antaa sellaisille yrittäjille, joiden yritystoiminta ilmeisesti käynnistyisi ilman tukeakin. Tulokset osoittavat, että puolet tutkimukseen osallistuneista starttirahaa saaneista yrittäjistä koki, että he olisivat ryhtyneet yrittäjäksi myös ilman starttirahaa. Lisäksi asiantuntijat painottavat, että tämän kriteerin arvointi on usein mahdotonta ja sen todentaminen on hyvin haastavaa. Koska kyseessä on säädös, jonka toteutumista ei pystytä seuraamaan, ehdotamme **tästä kriteeristä luopumista**.

Itse tavoitteet, jotka ovat toimeentulokriteerin että tuen välttämättömyys -kriteerin taustalla, koetaan kaikkien toimijoiden keskuudessa hyväksi. Mutta koska kriteerien toimeenpanoa ei pystytä viemään läpi helposti ja yhdenmukaisesti, rapauttaa se kansalaisten luottamusta ja turhauttaa starttirahapäätösten valmistelijoita. Tästä syystä kumpikin ehto tulisi ottaa kriittisen tarkastelun alle.

Aineistossa oli havaittavissa lievää tyytymättömyyttä asiantuntijalausuntojen laatuun. Tyytyväisyydessä oli alueittaisia eroja, mutta tässä selvityksessä emme päässeet kiinni mahdollisiin ongelmakohtiin. Asiantuntijalausuntojen riittävyyttä ja laatua olisikin hyvä selvittää tulevaisuudessa tarkemmin.

Kuten aikaisemmissa starttirahaa koskevissa tutkimuksissa, niin myös tällä kerralla väliarviointeja pidettiin hyödyllisinä. Kuitenkin lähes puolet jatkoa saaneista kritisoi niitä. Useimmiten väliarviointeihin kriittisesti suhtautuvat starttirahan saajat kokivat, että tehty väliarviointi ei tukenut tarpeeksi yritystoiminnan kehittämistä. Selvitys toi esiin myös puutteita starttirahaa saaneiden tiedossa siitä, että heillä on mahdollisuus hakea starttirahalle jatkoa ensimmäisen kauden aikana. Vaikka tieto on löydettävissä starttirahapäätöksestä, voitaisiin **TE-toimistoja** vielä **muistuttaa aktiivisempaan tiedotukseen mahdollisuudesta jatkokauteen**.

Lähdeluettelo

Aaltonen, S. - Heinonen, J. - Kovalainen, A. - Luomala, K. (2009) Työllistämisen esteet, mahdollisuudet ja aikeet pk-yrityksissä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 49/2009. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.

Akola, E. - Heinonen, J. - Kovalainen, A. - Pukkinen, T. - Österberg, J. (2007) Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen eri ammateissa 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus 326. Työministeriö, Helsinki.

Asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista (1346/2002),

Blanchflower, D. G. - Meyer, B. D. (1994) A Longitudinal Analysis of the Young Self-Employed in Australia and the United States, *Small Business Economics*, 6 (1): 1-19.

Block, J. - Sandner, P. (2009) Necessity and Opportunity Entrepreneurs and Their Duration in Self-Employment: Evidence From German Micro Data, *Journal of Industry, Competition & Trade*, 9 (2): 117-137.

Bosma, N. - Wennekers, S. - Amorós, J. E. (2012) Global Entrepreneurship Monitor. 2011 Extended Report: Entrepreneurs and Entrepreneurial Employees across the Globe. Babson College, Universidad del Desarrollo, Universiti Tun Abdul Razak and London Business School, Available at: <http://gem-consortium.org/default.aspx>

Brüderl, J. - Preisendorfer, P. - Ziegler, R. (1992) Survival Chances of Newly Founded Business Organizations, *American Sociological Review*, 57: 117-142.

Cardon, M. - Denis, G. - Stevens, C. E. - Patel, P. C. (2012) Measuring Entrepreneurial Passion: Conceptual Foundations and Scale Validation, *Journal of Business Venturing*, forthcoming.

Cressy, R. (2006) Why do Most Firms Die Young? *Small Business Economics*, 26 (2): 103-116.

Davis, S. J. - Haltiwanger, J. - Schuh, S. (1996) Small Business and Job Creation: Dissecting the Myth and Reassessing the Facts, *Small Business Economics*, 8 (4): 297-315.

Kauppinen, P. (1996) Työttömästä yrittäjäksi - Tutkimus Vaasan läänin starttirahayrittäjien tilanteen kehittymisestä vuodesta 1993 vuoteen 1995. Vaasan yliopisto, Länsi-Suomen taloudellinen tutkimuslaitos Julkaisuja No 66, Vaasa.

Kautonen, T. - Tornikoski, E. T. - Kibler, E. (2011) Entrepreneurial Intentions in the Third Age: The Impact of Perceived Age Norms, *Small Business Economics*, 37 (2): 219-234.

Kolvereid, L. (1992) Growth Aspirations among Norwegian Entrepreneurs, *Journal of Business Venturing*, 7 (3): 209-222.

Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002).

Lehto, J. - Stenholm, P. (2001) Yrittäjyyskoulutuksen vaikuttavuus ja starttirahayritysten menestyminen Varsinais-Suomessa. Turun kaupakorkeakoulun Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B5/2001. Turku.

Parker, S. C. - Belghitar, Y. (2006) What Happens to Nascent Entrepreneurs? An Econometric Analysis of the PSED, *Small Business Economics*, 27 (1): 81-101.

Saemundsson, R. J. (2003) The Interaction between Growth Intentions, Access to Resources and Growth in New Technology-Based Firms, *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 4 (2): 85-95.

Stenholm, P. (2006) Starttirahalla yrittäjyyteen. Kokemuksia starttirahakokeilusta. Työpoliittinen tutkimus 320. Työministeriö.

Stenholm, P. (2007) Starttiraha yrittäjyyden avaimena. Jatkokokemuksia starttirahakokeilusta 2005-2007. Työpoliittinen tutkimus 332. Työministeriö.

Stenholm, P. (2011) Innovative Behavior as a Moderator of Growth Intentions, *Journal of Small Business Management*, 49 (2): 233-251.

Stenholm, P., Heinonen, J., Kovalainen, A., & Pukkinen, T. (2011) Global Entrepreneurship Monitor - Finnish 2010 Report. Turku School of Economics, Uniprint Oy: Turku.

Sääski, N. (1994) Starttirahayritysten selviytyminen. 1988 - 1992 aloittaneet yritykset. Työpoliittinen tutkimus nro 71. Työministeriö. Helsinki.

Tilastokeskus (2012) Tilastotietokannat: Aloittaneet ja lopettaneet yritykset, < <http://www.stat.fi/til/aly/index.html>>, luettu 20.2.2012

Tokila, A (2009) Start-up grants and self-employment duration. A paper presented at the 12th IZA European Summer School in Labor Economics, Buch, Germany, April 27th-May, 3rd, 2009.

Työ- ja elinkeinotoimisto (2012a) Starttiraha - aloittavan yrittäjän tuki, < http://www.mol.fi/mol/fi/04_yrittaminen/05_starttiraha/index.jsp>, luettu 27.3.2012.

Työ- ja elinkeinotoimisto (2012b) Starttirahalla yrittäjäksi, < http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme3002s_starttiraha.pdf>, luettu 27.3.2012.

van Praag, C. M. (2003) Business Survival and Success of Young Small Business Owners, *Small Business Economics*, 21 (1): 1-17.

Wiklund, J. - Shepherd, D. (2003) Aspiring for, and Achieving Growth: The Moderating Role of Resources and Opportunities, *Journal of Management Studies*, 40 (8): 1919-1941.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Olisiko perustanut yrityksen ilman starttirahaa, selittävät tekijät¹²

Olisi perustanut yrityksen ilman starttirahaa?	Yksilötason tekijät	Yksilö- ja yritystason tekijät
Yrittäjän sukupuoli (1=mies)	1.54***	1.59***
Yrittäjän ikä	1.00	1.01*
Yrittäjyyskoulutus (1=kyllä)	0.74***	0.80**
Yrittäjän henkinen pääoma	1.41**	1.27**
Yrittäjän koulutustausta (1=akat. koulutus)		
Perus-/kansakoulu	0.88	0.91
Ammattikoulu	0.79*	0.81*
Opisto-/AMK	0.87	0.86
Yrittäjäksi ryhtymisen pakosta (1=kyllä)		0.74**
Haki starttia: ei-työtön vai työtön (1=e-i-työtön)		1.73***
Yrityksen aloittaminen: (1=yksin)		
Tiimi		1.22
Muu tapa		1.34*
Yritykselle saatu rahoitus (1=kyllä)		1.03
Starttirahakauden pituus		0.91**
Yritystoiminta jatkuu (1=kyllä)		1.88***

***<0.001, **<0.01, *<0.05 R²(standartoitu)/2LogL

0.04/4194.4

0.10/4039.5

n=3 095

12 Analyysissa on mukana vain ne vastaajat, jotka eivät enää saa starttirahaa. Selittäviä tekijöitä analysoitiin logistisin regressiomallein. Selittävien tekijöiden ollessa kategorisia muuttujia, referenssiluokka on merkitty sulkuihin selittävien tekijöiden yhteyteen. Selitettävän tekijän referenssiryhmä on: 1=olisi perustanut yrityksen ilman starttirahaa.

Liitetaulukko 2. Yrityksen eloonjäämistä selittävät tekijät¹³

Yrityksen toiminta jatkuu	Yksilötason selittäjät	Yrittäjäksi ryhtymiseen liittyvät selittäjät	Yritystason selittäjät	Rahoitukseen liittyvät selittäjät
Yrittäjän sukupuoli (1=mies)	0.96	1.01	0.97	0.97
Yrittäjän ikä	0.99**	0.99*	0.98*	0.98*
Yrittäjän henkinen pääoma (1=kyllä)	1.77***	1.60***	1.47**	1.47**
Yrittäjyyskoulutus (1=kyllä)	0.77**	0.77*	0.75**	0.75*
Yrittäjän koulutustausta (1=akat. koulutus)				
Perus-/kansakoulu	0.64†	0.53*	0.66	0.66
Ammattikoulu	0.62**	0.54***	0.46***	0.47***
Opisto-/AMK	0.83	0.70*	0.75†	0.75†
Yrittäjänä toimimisen tarkeysa)		1.26***	1.25***	1.25***
Yrittäjäksi ryhtymisen syy (1=työpaikka itselle)		0.68**	0.64**	0.64**
Yrittäjäksi ryhtymisen pakosta (1=kyllä)		0.93	0.86	0.85
Haki starttia: ei-työtön vai työtön (1=e-työtön)		1.25†	1.32*	1.32*
Yrityksen aloittaminen: (1=yksin)				
Tiimi		0.80	0.90	0.92
Muu tapa		0.72†	0.72	0.75
TE-toimistojen ulkopuolisten asiantuntijapalvelujen hyödyntäminen (1=kyllä)			1.15	1.15
Yrityksen toimiala (1=kauppa)				
Palvelu			1.29	1.24
Tuotanto			1.75*	1.66†
Rakentaminen			1.23	1.17
Yrityksen sijainti (1=kaupunkialue)				
Kaupunkien läh. maaseutu			1.38†	1.39†
Ydinmaaseutu			1.97**	1.92**
Harvaan asuttu maaseutu			2.21**	2.17**
Toimiiko uusilla markkinoilla (1=kyllä)			0.08***	0.08***
Yritysrahoitus (1=saanut y-rahaa)				0.91
Keskimääräinen starttirahab)				1.04**
R ² (standartoitu)/2LogL	0.04/2114.9	0.17/1923.0	0.38/1592.5	0.38/1583.9

***<0.001, **<0.01, *<0.05, †<0.1

n=2 024

a) Summamuuttuja $\alpha=0.835$, väittämät (Cardon ym., 2012)

b) Sidottu starttiraha euroina / starttirahakauden pituus päivinä

13 Analyysissa on mukana vain ne vastaajat, jotka eivät enää saa starttirahaa. Selittäviä tekijöitä analysoitiin logistisin regressiomallein. Selittävien tekijöiden ollessa kategorisia muuttujia, referenssiluokka on merkitty sulkuihin selittävien tekijöiden yhteyteen. Selitettävän tekijän referenssiryhmä on: 1=yritystoiminta jatkuu edelleen.

Liitetaulukko 3. Starttirahayrittäjien tulevaa ulkopuolisten työllistämistä selittävät tekijät¹⁴

Yrityksen toiminta jatkuu	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5
Yrittäjän sukupuoli (1=mies)	1.70***	1.92***	1.89***	1.96***	2.22***
Yrittäjän ikä	0.99	1.00	0.99	1.00	1.00
Yrittäjän henkinen pääoma (1=kyllä)	1.25†	1.19	1.20	1.18	1.28
Yrittäjäyyskoulutus (1=kyllä)	0.85	0.88	0.85	0.84	0.85
Yrittäjän koulutustausta (1=akat. koulutus)					
Perus-/kansakoulu	2.09*	1.92†	1.64	1.56	1.84
Ammattikoulu	1.23	1.06	0.92	0.90	1.02
Opisto-/AMK	1.49**	1.29	1.19	1.15	0.99
Yrittäjänä toimimisen tärkeys a)		1.15***	1.15***	1.14***	1.26***
Yrittäjäksi ryhtymisen syy (1=työpaikka itselle)		0.86	0.81	0.82	0.84
Yrittäjäksi ryhtymisen pakosta (1=kyllä)		0.65**	0.64**	0.62**	0.51**
Haki starttia: ei-työtön vai työtön (1=e-i-työtön)		1.18	1.20	1.19	1.01
Yrityksen aloittaminen: (1=yksin)					
Tiimi		1.79**	1.70**	1.53*	2.05**
Muu tapa		3.86***	3.79***	3.24***	1.14
TE-toimistojen ulkopuolisten asiantun- tijapalvelujen hyödyntäminen (1=kyllä)			1.60***	1.51**	1.27
Yrityksen toimiala (1=kauppa)					
Palvelu			1.04	1.09	0.91
Tuotanto			1.53	1.50	1.23
Rakentaminen			1.48	1.49	1.34
Yrityksen sijainti (1=kaupunkialue)					
Kaupunkien läh. maaseutu			1.17	1.13	1.30
Ydinmaaseutu			1.12	1.08	1.74†
Harvaan asuttu maaseutu			1.38	1.33	1.49
Toimiiko uusilla markkinoilla (1=kyllä)			1.13	1.14	1.21
Yritysrahoitus (1=saanut y-rahaa)				1.58**	1.35
Keskimääräinen starttirahaB)				1.04**	1.04†
Työllistää vuonna 2011					89.44***
Aloitusvuosi					1.24***

R^2 (standartoitu)/2LogL 0.04/1567.2 0.13/1467.4 0.15/1448.3 0.17/1430.0 0.64/786.7

***<0.001, **<0.01, *<0.05, †<0.1

n=1 423

a) Summamuuttuja $\alpha=0.835$, väittämät (Cardon ym., 2012)

b) Sidottu starttiraha euroina / starttirahakauden pituus päivinä

¹⁴ Analyysissa on mukana myös ne vastaajat, jotka saavat starttirahaa. Selittäviä tekijöitä analysoitiin logistisin regressiomallein. Selittävien tekijöiden ollessa kategorisia muuttujia, referenssiluokka on merkitty sulkuihin selittävien tekijöiden yhteyteen. Selitettävän tekijän referenssiryhmä on: 1=yrittäjä aikoo työllistää vähintään yhden ulkopuolisen työntekijän 3 vuoden kuluessa.

Tekijät Författare Authors Stenholm Pekka, Aaltonen Satu	Julkaisuaika Publiceringstid Date Oktober 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Främjande av företagande med startpeng – Startpengssystemets inverkan och funktion	
Tiivistelmä Referat Abstract Denna studie evaluerade hur startpengssystemet har inverkat på att nya företag grundas och att de överlever. Åsikter av personer som fått startpeng insamlades genom enkäter som genomfördes på internet. Av dessa enkäter riktade sig den första till personer som hade fått ett positivt beslut om startpeng 2005–2010 (3 380 svar). Den andra enkäten var avsedd för personer som fått positivt startpengsbeslut och som deltagit i utvärderingsstudier av startpengen 2006–2007 (247 svar). Därtill användes som forskningsmaterial en enkät riktad till dem som bereder och godkänner stödbesluten i arbets- och näringsbyråer, Finnvera Abp:s representanter och sakkunniga utanför arbets- och näringsförvaltningen (t.ex. regionala företagstjänster) (209 svar). Resultaten visade att startpengen upplevs ha försnabbat beslutet att bli företagare. Drygt hälften av dem som svarade upplever också att startpengen behövdes för att trygga deras utkomst. Mått i pengar upplevs startpengen som ett relativt litet stöd. Man upplever dock att startpengen har en bredare psykologisk betydelse för bidragsmottagaren än bara det ekonomiska stödet. Dessutom har startpengen en positiv inverkan på att företag som grundats med startpeng överlever. Det framgår i studien att fram till sitt fjärde verksamhetsår, företag som har grundats med hjälp av startpeng har en lika god eller högre överlevnadsgrad än i genomsnitt i Finland. På basen av studien kan startpengssystemet anses som ett fungerande stödinstrument. Även utvärderingarna av startpengssystemet som helhet är mycket positiva, såväl bland bidragsmottagarna som bland startpengsexperterna. Ansökan upplevs som enkel och informationen och rådgivningen som tillräcklig. Å andra sidan kritiserade nästan hälften av dem som fått startpeng mellanevalueringen som sammanhänger med den fortsatta ansökan; enligt dem kommer evalueringen för tidigt och är alltför allmän till sin karaktär. Studiens resultat stöder det att startpengen bevaras som ett stöd riktat till den person som blir företagare, i stället för att ändras till ett företagsstöd, vilket några av experterna föreslog. Frågan om startpengen borde vara mer av ett utkomststöd eller en sporre till att grunda ett företag delade åsikterna. En ändring av startpengen till mer av en sporre för företagande skulle ifrågasätta det ändamålsenliga i att bedöma utkomstbehovet. I rapporten föreslås därför att kriterierna för behovsprövningen vid beviljande av startpeng ska genomgå en kritisk granskning. Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avdelningen för sysselsättning och företagande/Natalia Härkin, tfn 029 504 9016	
Asiasanat Nyckelord Key words Startpeng, grunda företag, bli företagare, företagande, näringspolitik	
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-687-2
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 63	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish Hinta Pris Price 18 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Tekijät Författare Authors	Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Stenholm Pekka, Aaltonen Satu	October 2012	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
	Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title		
Fostering entrepreneurship with the start-up grant: The effectiveness and functionality of the start-up grant system		
Tiivistelmä Referat Abstract		
This study focused on the effect of start-up grant on new venture creation and survival of start-ups. The opinions of individuals who have received start-up grant were gathered by internet-based surveys. A survey was sent to individuals who had received start-up grant during 2005–2010 (3 380 respondents). Another survey was done with individuals who participated in a similar survey in 2006 and 2007 (247 respondents). The third survey comprise the opinions of those specialists involved with start-up grant decisions from those making the grant decisions and the decision preparers in the Employment and Economic Development Offices, formulators of specialist statements and other experts (e.g. experts working in Finnvera Plc. and similar organisations) (209 respondents). The results indicate that the start-up grant is perceived to have speeded up the start-up process. More than half of respondents experienced that the start-up grant was also necessary in securing their personal income during they were set out to become entrepreneurs, even if the grant was often criticised as too small in amount. In addition, the start-up grant seems to have an extended effect on entrepreneurship – moral support and an indication of the public sector’s eagerness to foster entrepreneurship. Importantly, the start-up grant positively influences the survival of new ventures especially during the first four years. Based on the study, the start-up grant system can be regarded as an effective policy measure. The assessment of the entire start-up grant system is positive based on the opinions of both experts and entrepreneurs. The application process of the grant is seen to be simple and the availability of information and advice services is applauded among entrepreneurs. On the other hand the mid-term assessment related to the application of extended grant was often seen too general and timely-wise too early. The results support the fact that the start-up grant should be kept as support aimed at individuals instead of modifying it to become a firm-level instrument. Experts’ opinions were divided, when the question on start-up grant’s role as in securing personal income or as a support to start a new business, was discussed. Experts see that the latter would question the sensibleness of evaluating the necessity of the grant in securing personal income. Accordingly, the authors suggest that in terms of securing the personal income the requisites related to assessment of the start-up grant should be critically examined.		
Contact person at the Ministry of Employment and the Economy: Employment and entrepreneurship department/ Natalia Härkin, tel. +358 29 504 9016		
Asiasanat Nyckelord Key words		
Start-up grant, starting a business venture, becoming an entrepreneur, entrepreneurship, public policy		
ISSN	ISBN	
1797-3562	978-952-227-687-2	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages	Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
63	Suomi, Finska, Finnish	18 €
Julkaisija Utgivare Published by	Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Yrittäjyyden edistäminen starttirahalla – Starttirahajärjestelmän vaikuttavuus ja toimivuus

Starttirahalla edistetään uuden yritystoiminnan syntymistä ja henkilön työllistymistä. Tässä raportissa analysoidaan starttirahajärjestelmän vaikutusta uusien yritysten perustamiseen ja eloonjäämiseen sekä nykyisen starttirahajärjestelmän toimivuutta uusien yritysten perustamisessa. Arviointia varten kerätty aineisto koostuu internetissä toteutetuista kyselyistä, joista ensimmäinen suuntautui vuosina 2005–2010 myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille. Toinen kysely suunnattiin vuosina 2006–2007 starttirahan arviointitutkimuksiin osallistuneille myönteisen starttirahapäätöksen saaneille henkilöille. Tutkimusaineistona käytettiin myös työ- ja elinkeinotoimistoissa tukipäätösten valmistelijoille ja hyväksyjille, Finnvera Oyj:n edustajille sekä TE-hallinnon ulkopuolisille asiantuntijoille suunnattua kyselyä. Raportti tarjoaa tietoa starttirahan kehittämistä koskevan päätöksenteon tueksi.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-686-5

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-687-2

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY